

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็น
พื้นฐานประกอบการดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 การพัฒนาหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. หลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.2 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.3 องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.5 การใช้หลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.6 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น
5. การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น
 - 5.1 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเกิดเจตคติ
6. เจตคติ
 - 6.1 ความหมายของเจตคติและการวัดเจตคติ
 - 6.2 เจตคติที่ต้องการเสริมสร้างในหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
7. ข้อมูลของอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ในการจัดการศึกษานั้นกำหนดให้มีการจัดเนื้อหาสาระและวิธีการต่าง ๆ ที่สามารถทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ เพื่อให้เห็นความชัดเจนเกี่ยวกับการให้ความหมายของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ศึกษาและขอเสนอการให้ความหมายของนักการศึกษาและนักวิจัย ดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายการศึกษาเป็นตัวชี้บ่งบอกว่าโรงเรียนจะจัดการศึกษาไปในทิศทางใด

วิชัย คิสสระ (2535, หน้า 19) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน หรืออีกนัยหนึ่ง หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ในการเรียนทั้งมวลที่นักเรียนพึงได้รับจากโรงเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

ภิญโญ สาร (2526, หน้า 279) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง บรรดาประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งที่กำหนดไว้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น สำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยมวลประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะนำของโรงเรียน

สุมิตร คุณากร (2523, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ระบุไว้

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 6) กล่าวถึงหลักสูตรว่าเป็น แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

ทาบา (Taba, 1962, p. 11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ แผน การเรียนรู้ที่ประกอบด้วย จุดประสงค์ จุดหมายเฉพาะ การเลือกจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียน การสอนและการประเมินผล

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 79) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ จะต้องเรียนรู้ทั้งหมด โดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของ การศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุป ได้ว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัด การศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมสามารถบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความหมายของการ พัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p.7 อ้างถึงใน สัจด อุทรานันท์, 2528) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตร ว่า คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือ การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตร จะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ ของผู้เรียนด้วย ด้วยเหตุนี้การพัฒนา หลักสูตรจึงมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณขึ้น กับการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลย

ทาบา (Taba, 1962, p. 454 อ้างถึงใน พิศมัย ถิระแก้ว, ม.ป.ป., หน้า 25) ได้ให้ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิม ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัด ประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้ง ระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะ

ผลกระทบทางด้านการคิด และความรู้สึกรักนึกคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 334) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า กระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหวังและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนการวางแผนประเมินผล เพื่อให้ทราบชัดว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นตรงตามความมุ่งหวังและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้จริงหรือไม่ เพื่อให้ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้พัฒนาปรับปรุงในโอกาสต่อไป

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้

วิจิต สุรัตน์เรืองชัย (2540, หน้า 30) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า กระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่สมบูรณ์ ประกอบไปด้วยขั้นตอนของการวางแผนหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพและการปรับปรุงหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 135) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง กระบวนการจัดแนวทางการให้การศึกษา เป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวาง และมีหลายขั้นตอน

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541, หน้า 51) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายได้ 2 ลักษณะคือ ความหมายแรกหมายถึง ทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่งหมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับการให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ แนวทางสำหรับการจัดการศึกษา ซึ่งมีมาตรฐานเป็นเครื่องกำหนดคุณภาพ คุณลักษณะของคนที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ที่สถานศึกษาจัดวางไว้อย่างเป็นแบบแผนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะกระบวนการ สามารถนำไปพัฒนาการดำรงชีวิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และ ปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการ ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาล มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 จึงเห็นสมควร กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น กำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับ

สภาพปัญหาในชุมชนสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลัก ผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ เผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่องผลสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี งามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และมีความรู้รอบรวมทั้งสามารถใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา

เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สถานศึกษา ต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน เพื่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นที่จะต้องจัดหลักสูตรแกนกลาง ที่มีการเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาสาระในแต่ละระดับชั้น การเชื่อมโยงความรู้กับ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คือ สร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ มีทักษะที่สำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วย กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล

หลากหลายและประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ รวมถึงมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลและการจัดการ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 1)

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรของการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช 2544

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความ เป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะ ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญามีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนศรัทธา มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและมีศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและเทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจประวัติศาสตร์ของไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นใน

วิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย
ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม
โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ จึงได้
กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

1.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

1.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

1.3 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

1.4 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2. สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้
ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น
8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น
2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน
เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย
สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระ
การเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการงานอย่าง
สร้างสรรค์

ส่วนเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้ผู้เรียนเรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้นส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินผล และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาในแต่ละช่วงชั้น

5. เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาเรียนเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 10)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1	ช่วงชั้นที่ 2	ช่วงชั้นที่ 3	ช่วงชั้นที่ 4
	(ป.1 – ป.3)	(ป.4 – ป.6)	(ม.1 – ม.3)	(ม.4 – ม.6)
	← ช่วงชั้น →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน (ชั่วโมง)	ประมาณปีละ 800 – 1,000	ประมาณปีละ 800 – 1,000	ประมาณปีละ 1,000 – 1,200	ไม่น้อยกว่า ปีละ 1,200

หมายเหตุ สำหรับการศึกษานอกโรงเรียน สามารถจัดช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
- ▲ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกจาก 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

การจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

1. จัดการเรียนการสอนและมีการวัดผล ประเมินเพื่อให้จบหลักสูตรทั้ง 8 กลุ่ม
2. ผู้เรียนสามารถจบหลักสูตรได้ 2 ช่วง
 - 2.1 จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
 - 2.2 จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
3. ในการจัดการเรียนในแต่ละวันหรือตลอดหลักสูตร รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สถานศึกษายืดหยุ่นเวลาได้ตามความสารถ
4. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรนั้นกำหนดเฉพาะที่จำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนทุกคน ในการที่ผู้เรียนมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน (เก่ง อ่อน และบกพร่องทุกด้าน)
5. สถานศึกษาจัดทำหลักสูตร โดยกำหนดรายวิชาที่ให้เรียนตามมาตรฐานที่กำหนด และสามารถทำรายวิชาเพิ่มเติม สำหรับเป็นวิชาเลือกให้แก่ผู้เรียนตามความเหมาะสมของวัย ความสามารถ และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน
6. การเรียนในช่วงชั้นที่ 1 – 3 (ป.1 – ป.3) เป็นการศึกษาภาคบังคับให้เรียนเป็นรายปี สำหรับชั้น ม.3 อาจจัดเป็นรายภาคได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนในช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 – ม.6)
7. การจัดการเรียนรู้เน้นการบูรณาการสาระการเรียนรู้ทั้งภายในกลุ่มและบูรณาการข้ามกลุ่มสาระรวมทั้งการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการวิจัย กำหนดปัญหา ให้มีการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างหลากหลาย โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ และครูเป็นผู้เสนอแนะ ให้การช่วยเหลือ โดยเรียนรู้และศึกษาวิจัยกับผู้เรียน นอกจากนี้ให้ผู้เรียนมีโอกาสดลงมือปฏิบัติโดยทำโครงการและทำงาน ทำคนเดียวและทำเป็นทีม ให้เกิดผลอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ
8. ลักษณะการจัดการเรียนรู้
 - 8.1 ช่วงชั้น ป.1 – 3 เน้นทักษะพื้นฐานในการสื่อสารและคิดคำนวณ คณิตวิเคราะห์ และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ ทั้งด้านลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ จัดการเรียนรู้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก ไม่ควรใช้เวลาเรียนมาก ให้เรียนอย่างสนุกสนาน เพลิดเพลิน (เรียนปนเล่น)
 - 8.2 ช่วงชั้น ป.4 – 6 จัดการเรียนรู้คล้ายช่วงชั้นที่ 1 แต่เพิ่มให้เลือกรเรียนได้ สนองความสนใจ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สร้างผลงานด้วยตนเอง
 - 8.3 ช่วงชั้น ม.1 – 3 มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะที่สูงและซับซ้อนขึ้น เพื่อศึกษาความถนัด ความสนใจ เพื่อเตรียม เพื่อศึกษาต่อ และเข้าสู่วงการอาชีพ
 - 8.4 ช่วงชั้น ม.4 – 6 จัดการเรียนเฉพาะทางมากขึ้น เน้นการเรียนรู้ที่กลุ่มเล็ก เพื่อสนองความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และความต้องการ เพื่อการศึกษาต่อและอาชีพ

ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องพัฒนาสื่อและแหล่งการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ ดังนี้

1. เน้นให้มีความหลากหลายและเพื่อการค้นคว้ามากกว่าเป็นสื่อประจำรายวิชา
2. เป็นสื่อที่จัดหา จัดทำจากท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เน้นแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้

สำหรับการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เน้นการวัดตามสภาพจริง ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ ใช้วิธีการที่หลากหลาย และให้แสดงถึงความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพราะจะช่วยให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ลดการวัดและการประเมินผลโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย ให้ผู้เรียนทุกคนเข้ารับการประเมินคุณภาพระดับในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น คือ ป.3 ป.6 ม.3 และ ม.6 ในกลุ่มสาระที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และวิชาอื่นที่จำเป็น

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6) มีสาระสำคัญดังนี้

ความสำคัญ ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็น สหวิทยาการ โดยนำนำวิทยาการมาจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียน ให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยจิตกุศล กิดสร้างสรรค์ มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสุข โดยใช้เทคนิค วิทยาการจากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสังคมได้อย่างมีความสุข กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความรู้ ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ ด้านทักษะกระบวนการ พัฒนาผู้เรียนให้เกิด

ทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคมเป็นต้น ด้านเจตคติและค่านิยม ช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์

วิสัยทัศน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบ ใช้ความรู้อย่างมีความหมายเพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำทางตนเองและผู้อื่น เชื่อมโยงความรู้ที่เรียนมาสู่โลกความเป็นจริง และบูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่น และประเทศชาติ และระดับโลกเข้าด้วยกัน โดยบรรยากาศของการเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นที่ลึกซึ้ง ทำทนาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐาน และได้อภิปรายประเด็นปัญหาพร้อมสมัยกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงจัง ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างอย่างจริงจัง

คุณภาพผู้เรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม
2. ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก
3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาใจในความเป็นไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้
5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้เรื่องราวของจังหวัด ภาคและประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครองและสภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทย
2. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมในศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น
3. ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น
4. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
5. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

แนวทางการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีแนวคิดสำคัญดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย โดยเน้นความคิดที่สำคัญ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ที่คงทน ยั่งยืนมากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหา ข้อเท็จจริงมากมายกระจายกระจาย แต่ไม่มีแก่นสาร ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผล ที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้เรียนรู้และทำอะไรได้บ้าง
2. จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ โดยบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อที่จะเรียน เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ พัฒนาการต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ ทักษะค่านิยม และจริยธรรม ลงสู่การปฏิบัติจริง ด้วยการใช้อย่างความรู้ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ และสัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ

3. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม จัดการเรียนหัวข้อการเรียนที่สะท้อน ค่านิยม จริยธรรม ปทัสถานในสังคม การนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

4. จัดการเรียนการสอนที่ทำทาบ คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในส่วนตัวและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง ใส่ใจและเคารพในความคิดของผู้เรียน

5. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตนเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนการดำรงชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ ความสามารถไปใช้

ยุทธวิธีการเรียนการสอน ที่สามารถนำไปใช้ทั้งการเรียนการสอน กลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และการศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคล ได้แก่

1. การระดมสมอง การให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กันทั้งในกลุ่มย่อยและการเรียนร่วมกัน ทั้งชั้นเรียน ผู้เรียนได้อภิปรายและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ วิธีการนี้ยังทำให้ผู้เรียนได้แสดงพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่ การนำความรู้มาใช้ในการศึกษาเรื่องที่เรียน และตรวจสอบความเข้าใจของตนเองที่ยังไม่ถูกต้องได้อีกด้วย

2. กรณีศึกษา เป็นการฝึกให้ผู้เรียนอ่านเรื่องสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเรื่องหนึ่งให้ผู้เรียนสร้างข้อสมมติฐาน กรณีศึกษาทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์การคาดคะเนอนาคตด้วย

3. การเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนรู้วิธีการทำงานด้วยกันในกลุ่มย่อย และสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มาร่วมกันทำงาน ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นผู้คอยให้ความสะดวกในการเรียน ผู้เรียนทำหน้าที่เป็นผู้รู้ เป็นแหล่งความรู้ให้กันและกัน การเรียนแบบร่วมมือมีหลายวิธี เช่น

3.1 หลากชิ้นสัมพันธ์ (Jigsaw) เป็นวิธีการเรียนบนพื้นฐานที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนเสมือนเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง แล้วทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เพื่อนในกลุ่ม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันและกัน

3.2 ร่วมกันชวนคิด (Numbers Heads Together) ผู้เรียนร่วมกันทำงานที่จะตอบคำถามที่ครูกำหนดให้ เมื่อครูมอบหมายให้หมายเลขใดหมายเลขหนึ่งเป็นผู้ตอบ ผู้เรียนคนนั้นก็จะต้องตอบตามคำตอบที่ได้จากการที่ทุกคนในกลุ่มร่วมกันหาคำตอบแล้ว เป็นวิธีการที่ส่งเสริมบรรยากาศ การแข่งขันบนพื้นฐานของการร่วมมือกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ผู้เรียนได้มีโอกาสทบทวนสิ่งที่เรียน และได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3.3 คิดเดี่ยวคิดคู่ (Think – Pair - Share) ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ศึกษาเรื่องหรือหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งตามลำพังแต่ละคนก่อน หลังจากนั้นจึงจับคู่อภิปรายในสิ่งที่แต่ละคนได้ศึกษามาแล้วนั้น เมื่อได้รับฟังความคิดเห็น ได้ทบทวนกันก็จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคู่ของตนร่วมกันในชั้นด้วย วิธีการนี้ได้ประโยชน์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเข้าใจในแนวคิดที่เป็นของตนเอง

4. การโต้วาทิ มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเชื่อมโยงในสิ่งที่ศึกษาค้นคว้าเข้าด้วยกัน กิจกรรมนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการจัดระบบข้อมูลความรู้ต่าง ๆ มาสนับสนุนความคิดเห็นของตนเองและใช้ทักษะทางภาษาเพื่อสื่อสารงานใจผู้อื่น

5. การจัดประสบการณ์นอกสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตและได้รับประสบการณ์ตรงในชีวิตจริง โดยใช้สังคมเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของผู้เรียนทั้งผู้เรียนและครูได้ฝึกการวางแผนล่วงหน้าก่อนที่จะได้รับประสบการณ์เหล่านั้น

6. การเขียนบรรยาย เป็นการฝึกทักษะการเขียนเพื่อฝึกให้ผู้เรียนคิดประเด็นคำถามต่าง ๆ รวบรวมความรู้แล้วนำมาถ่ายทอดด้วยการเขียนให้ผู้อื่นได้เข้าใจความคิดเห็นของตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ที่เรียนมาแล้ว มาผสมผสานกับความรู้ใหม่ และเขียนถ่ายทอดออกมา

7. การจัดระบบความคิดด้วยกราฟฟิก ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดรวบยอดและความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ แผนภูมิ แผนภาพ ตาราง กราฟ แผนที่ความคิดต่าง ๆ ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความคิดผ่านการใช้กราฟิกเหล่านั้น

8. การอ่านร่วมกันในกลุ่ม ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่านด้วยการอภิปรายซักถามร่วมกันกับเพื่อน

9. การสัมภาษณ์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักการตั้งคำถามเพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ รู้จักการตีความข้อมูลและรายงานผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้เรียนได้สร้างประสบการณ์ร่วมกันระหว่างชุมชน ครอบครัวและโรงเรียนอีกด้วย

10. การเขียนอนุทิน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เขียนแสดงความรู้สึกลักษณะ ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับความสนใจและประสบการณ์ของเขา

11. การเขียนอนุทิน เป็นการฟังอธิบายจากครู เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าในกรณีที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้มีความรู้พื้นฐานที่ถูกต้องตรงกัน

12. การเขียนรายงาน เป็นชิ้นงานที่สะท้อนการศึกษาค้นคว้าในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง การรายงานผลด้วยการเขียนหรือการพูดรายงานด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบ ทั้งยังส่งผลถึงเรื่องความรับผิดชอบและความมีวินัย

13. การแสดงบทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์และตามสถานการณ์ที่เป็นจริง ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจ มีการพัฒนาทักษะทางด้านสังคม รู้จักการเตรียมการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลก่อนแสดง

14. เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การสื่อสาร และการสืบค้นข้อมูลความรู้ด้วยการใช้ ซีดี-รอม, อินเทอร์เน็ต, อีเมล เป็นต้น

การวัดผลประเมินผลการเรียน

เพื่อให้ทราบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใดนั้น ต้องมีการวัดการประเมินผลการเรียนการสอน โดยการประเมินนั้นจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลจากโครงการหรือเพิ่มประสบการณ์ สะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่อง ในการวัดและการประเมินผลให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น

1. การทดสอบ เป็นการประเมินตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในการเรียนรู้อาศัยเครื่องมือวัดแบบหลากหลาย เช่น แบบเลือกตอบ แบบเขียนตอบ บรรยายความ แบบเติมคำสั้น ๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น

2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรม อารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างทำงานกลุ่ม ความร่วมมือ การวางแผน ความอดทน วิธีแก้ปัญหา ความคล่องแคล่วในการทำงาน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผู้สอนสามารถใช้การสังเกตตลอดเวลา

3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาพูดคุยเพื่อหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดเจน ในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำโครงการ/โครงการ การทำงานกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์อาจเป็นนักเรียนเอง เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง การสัมภาษณ์อาจทำเป็นทางการโดยการกำหนดวัน เวลา และเรื่องที่จะสัมภาษณ์ อย่างแน่นอน และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและได้ข้อมูลที่ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยผู้สอนจะตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้พูดคุยได้ตรงประเด็น เช่น ทำไมจึงเลือกทำงานเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินงานอย่างไร ได้คุณค่าอะไรจากการทำงานนี้มีความรู้สึกละไรในการทำงานนี้ ผลงานมีจุดเด่นจุดด้อยอะไรบ้าง ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เป็นต้น

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำ การปฏิบัติงานเพื่อสร้างผลงาน ชิ้นงานให้สำเร็จ การสาธิต การแสดงออกถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏในงานที่

คนสร้างขึ้น การประเมินภาคปฏิบัติ จะต้องจัดทำเครื่องมือโดยผู้สอนจัดทำประเด็นการประเมิน และจัดทำเครื่องมือประกอบการประเมินด้วย เช่น เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นต้น

5. การให้คะแนน เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบและประเด็นที่จะประเมิน เพื่ออธิบาย ลักษณะคุณภาพหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณหรือระดับความสามารถเพื่อเป็น แนวทางในการประเมิน และเป็นข้อมูลที่สำคัญแก่ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้สนใจอื่น ๆ ได้ทราบว่าผู้เรียนได้ทำอะไร ทำได้มากเพียงใด มีคุณภาพผลงานอย่างไร โดยผู้ประเมินอาจจะให้คะแนน เป็นภาพรวม หรือจำแนกองค์ประกอบก็ได้

6. การประเมินแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินความสามารถ ในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความพยายาม ความรู้สึก ความคิดเห็น ของนักเรียนที่เกิดจากการสะสม รวบรวมผลงาน คัดเลือกผลงาน การสะท้อนความคิดเห็นต่อ ผลงาน รวมทั้งประเมินผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมงานจะประเมินการจัดการความคิด สร้างสรรค์ หลักฐานการแสดงความรู้ความสามารถในผลงานอันแสดงถึงคุณสมบัติผล สักยภาพ ของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้เรียนผู้สอนสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากหนังสือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคคล การสื่อสารและ เทคโนโลยี แหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่น สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิชาการทั้งภาครัฐ และเอกชน สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หนังสืออ้างอิง โดยมีเกณฑ์ใน การสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่

1. สามารถสนองมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายของโรงเรียนได้ สื่อและแหล่ง การเรียนรู้ต่าง ๆ ต้องอ้างอิงมาตรฐานที่วางไว้ว่าสอดคล้องกับมาตรฐานในสาระหลักเรื่องใดบ้าง
2. สาระในสื่อที่สะท้อนให้เห็นการให้ผู้เรียนได้เข้าใจ สภาพสังคมวัฒนธรรมที่ หลากหลาย
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการตัดสินใจ แก้ปัญหา ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และการเป็นพลเมืองที่มีส่วนต่อสังคม
5. ให้สาระความรู้ทั้งในแนวลึกและในแนวกว้าง
6. สาระเนื้อหา ถูกต้อง ทันสมัย และเป็นปัจจุบัน

7. สารความรู้เอื้อให้เกิดการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการทั้ง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
8. ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและครู เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียน
9. จัดเตรียมให้ครูเห็นแนวทางที่ครูจะนำไปใช้สอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อการทบทวน ขยายประสบการณ์ การนำความรู้ไปใช้และการประเมินแนวคิด ทักษะ ค่านิยม จริยธรรม
10. เอื้อต่อการให้ครูออกแบบการสอน ที่สนองรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน
11. เอื้อต่อการให้ครูได้ออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการกับวิชาอื่น ๆ

หลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น หรือหลักสูตรที่นักการศึกษาบางท่านเรียกกันว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นหรือหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการต่อสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ดังนั้นในการให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่นจึงแตกต่างกันไป ตามความคิดของนักการศึกษา และนักพัฒนาหลักสูตรแต่ละท่าน เพื่อการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยจึงขอเสนอลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นที่นักการศึกษาต่างได้เสนอไว้ดังนี้

เกษมสันต์ มีจันทร์ (2541, หน้า 12) ได้ให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่นว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่หน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นได้ร่วมจัดทำขึ้น เป็นการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิต และความต้องการของท้องถิ่น และการไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริง

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 107) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นจัดแก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 124) ได้ให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่นว่า หลักสูตรท้องถิ่นคือ การนำหลักสูตรแกนกลางทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่

พัฒนามาจากส่วนกลางมาปรับของเพิ่มเติมหรือสร้างหลักสูตรใหม่ขึ้นมาให้เหมาะกับสภาพความเป็นอยู่ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

อุดม เขวกิ่งส์ (2545, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงหลักสูตรที่สถานศึกษาหรือครูหรือผู้เรียนร่วมกันพัฒนาขึ้นเพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้อย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข

จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่ ครู ผู้เรียน ผู้บริหาร บุคคลในท้องถิ่น ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างให้หลักสูตรมีความสอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นเน้นให้สามารถนำหลักสูตรไปปรับใช้ได้กับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน

องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น

องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเป็นเครื่องช่วยกำหนดกรอบ แนวคิด ตลอดจนวางแผนออกแบบหลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6

อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้การสอน
5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้การสอน
6. การประเมินผล

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2547) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 6 ประการ คือ

1. จุดประสงค์ของหลักสูตร หมายถึง ส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น
2. จุดประสงค์การเรียนรู้/ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ การจัดการที่เป็นรายละเอียด
3. โครงสร้างเนื้อหาและอัตราเวลาเรียน หมายถึง ลักษณะหรือแผนผังที่แสดงการแจกแจง เนื้อหาสาระย่อย และเวลาเรียนของเนื้อหาสาระย่อยนั้น ๆ
4. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้การสอน หมายถึง วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้/ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

5. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สื่อต่างๆ และแหล่งการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

6. การวัดและการประเมินผล หมายถึง เครื่องมือวัด และการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

สุมิตร คุณากร (2523, หน้า 8) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นไว้

5 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาสาระและจำนวนชั่วโมงในแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นที่สำคัญๆ มีดังนี้ คือ ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เฉพาะ และจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอน การนำหลักสูตรมาใช้ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ในการนำหลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บทมาขยายปรับให้สอดคล้องเพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักวิจัยบางท่านเพื่อให้งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยขอเสนอขั้นตอนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของผู้วิจัยบางท่านดังนี้

นิรมล ศตวุฒิ (2543, หน้า 119 - 120) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงาน
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
4. เลือกและจัดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้
5. กำหนดเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้
7. เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร
8. นำหลักสูตรไปใช้
9. ประเมินหลักสูตร
10. ปรับปรุงหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ครั้งต่อไป

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 314 -315) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงาน
2. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
3. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
4. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น
5. ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรและ/ หรือจัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่
6. ดำเนินการใช้หลักสูตร
7. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
8. ทำการปรับแก้ไข

ทาบ (Taba, 1992 อ้างถึงใน รุจิร ภู่อาระ, 2545, หน้า 60 - 65)

ขั้นตอนที่ 1 วินิจฉัยความต้องการ

ทาบ เชื่อว่า การพัฒนาหลักสูตรเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลของชุมชนและโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นทั้งความต้องการที่มีอยู่เดิมผสมผสานเข้ากับความต้องการใหม่ แล้วสรุปเป็นความเห็นเกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ

หลังจากได้ข้อมูลความต้องการในขั้นตอนแรกแล้ว จึงนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ ซึ่ง ทาบ เสนอแนะวัตถุประสงค์ควรจะเป็น

1. ความคิดรวบยอดที่จะต้องเรียน
2. เจตคติที่ควรจะเป็น
3. วิธีการคิดที่จะได้รับการเสนอแนะ
4. อุปนิสัยและทักษะที่ควรจะรอบรู้

จุดประสงค์ที่กำหนดในขั้นตอนนี้ ควรจะเป็นจุดประสงค์พื้นฐานในการสอนของครู

ทาบ เชื่อว่า ความหลากหลายของความรู้ที่ได้รับจะไม่สมบูรณ์เลยทีเดียว และถ้าเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น เท่าใดจุดประสงค์ และควรมีการปรับปรุงอยู่เสมอ

ขั้นตอนที่ 3 ควรเลือกเนื้อหา

เริ่มจากเลือกเนื้อหา หัวข้อแต่ละหัวข้อควรกำหนดทิศทางไว้อย่างชัดเจนเหตุผลในการเลือกหัวข้อจะมีผลโดยตรงต่อการกำหนดทิศทางเนื้อหา ซึ่งควรมีหลักการสนับสนุนคำถามที่ว่า จะให้นักเรียนอายุเท่านี้จำเป็นต้องคำนึงถึงในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 จัดระบบเนื้อหา

การจัดระบบเนื้อหาควรเริ่มจากหัวข้อง่าย ๆ เพื่อนำไปสู่หัวข้อที่ลึกซึ้งขึ้น การดำเนินจะสำเร็จได้ ถ้ามีนักพัฒนาหลักสูตรเข้าใจกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องการ และพัฒนาการขยายผลออกไปได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 5 - 6 การเลือกและการจัดกิจกรรม

การรอบรู้ในเนื้อหาเป็นเพียงเป้าหมายหนึ่งของการสอน แต่จุดมุ่งหมายอื่น ๆ ยังไม่อาจบรรลุผลได้ถ้าขาดการจัดกิจกรรม ดังนั้นจุดมุ่งหมายทั้งหมดควมกเว้นระดับต่ำสุด (คือ ระดับความจำ) จำต้องสร้างให้เกิดร่วมกัน โดยคำนึงถึงระดับพัฒนาการของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผล

โดยที่จริงแล้วควรมีการประเมินผลหน่วยการเรียนรู้เป็นระยะๆ การประเมินควรประเมินกระบวนการ ประเมินวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมถึงควรมีการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนด้วย

ขั้นตอนที่ 8 การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร

เป็นการตรวจสอบว่า เนื้อหาสอดคล้องกับแนวความคิดในภาพรวมหรือไม่ กิจกรรมการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนเชื่อมโยงความคิดให้กว้างออกไปหรือไม่ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาเป็นอย่างไร ความสมดุลระหว่างการเขียนและการเสนอผลงานปากเปล่าเป็นอย่างไร การจัดการองค์การศึกษาค้นคว้าเพียงใด นักเรียนมีความรู้สึกลึกซึ้งที่จะแสดงออกโดยการพูดหรือการกระทำหรือไม่ บทเรียนมีความเหมาะสมกับบรรยากาศในโรงเรียนหรือไม่

อุดม เชยทิวส์ (2545, หน้า 33 - 37) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1. สำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียนให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแท้จริง
2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการ
3. การจัดทำผังหลักสูตร
4. การเขียนแผนการสอน
 - 4.1 การกำหนดหัวข้อเรื่อง
 - 4.2 การเขียนสาระสำคัญ

4.3 กำหนดขอบเขตเนื้อหา

4.4 กำหนดจุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง

4.5 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์นำทาง

4.6 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.7 การกำหนดสื่อการเรียนการสอน

5. การจัดการเรียนการสอน

6. การประเมินผล

สมพร วงษ์วรรณ (2547, หน้า 82) มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ

2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะ

3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ

4. การจัดเนื้อหาสาระ

5. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7. การวัดผลประเมินผล

วิภา แสนบัณฑิต (2545, หน้า 61) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดแนวของ
กรมวิชาการ (2539, หน้า 165 - 170) โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม คาบเวลา

2. กำหนดกรอบแนวคิดของจุดประสงค์เฉพาะเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และ
การวัดผลประเมินผล

3. จัดทำจุดประสงค์เฉพาะ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และ
การวัดผลประเมินผล

4. ปรับปรุงเฉพาะ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และ
การวัดผลประเมินผล แล้วนำไปจัดทำแผนการสอน

พงษ์พันธ์ แก้วปู่ (2545, หน้า 62) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดโครงร่าง
หลักสูตร ซึ่งมีองค์ประกอบ 6 ส่วน ได้แก่

1. หลักการ

2. จุดหมาย

3. โครงสร้างของเนื้อหา

4. อัตราเวลาเรียน

5. แนวดำเนินการ

6. การวัดผลและการประเมินผล

จากแนวคิดการให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นที่นักการศึกษา นักพัฒนาหลักสูตร และนักวิจัยบางท่านได้กล่าวไว้ข้างต้นจึงสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นคือ การนำหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรแกนกลางมาปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางเพื่อความเหมาะสมกับความเป็นจริงในการตอบสนองกับความต้องการของท้องถิ่น ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนรู้ชีวิตจริงโดยเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจสังคมตลอดจนการพัฒนาตนเอง และอาชีพรวมไปถึงให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองและเกิดความผูกพันกับท้องถิ่นนั่นก็คือ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในปัจจุบัน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และจะเห็นว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักการศึกษาแต่ละท่านจะมีความแตกต่างกันในเรื่อง กิจกรรมย่อย แต่ในภาพรวมแล้วจะมีความคล้ายคลึงกัน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือ คำอธิบายรายวิชา
3. การจัดทำเนื้อหาวิชา หรือรายวิชาขึ้นมาใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วให้สามารถนำกลับมาใช้ได้เหมาะสม
5. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน หนังสือแบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ ขึ้นมาใหม่

การใช้หลักสูตรท้องถิ่น

หลังจากเลือกรูปแบบเพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว ต้องกำหนดขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้คือ การเลือกวิธีการเรียนการสอน วัสดุ สื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับผลการเรียนที่คาดหวังที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2539 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ จตุรานนท์, 2547, หน้า 51 - 52) กล่าวถึงระบบการใช้หลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

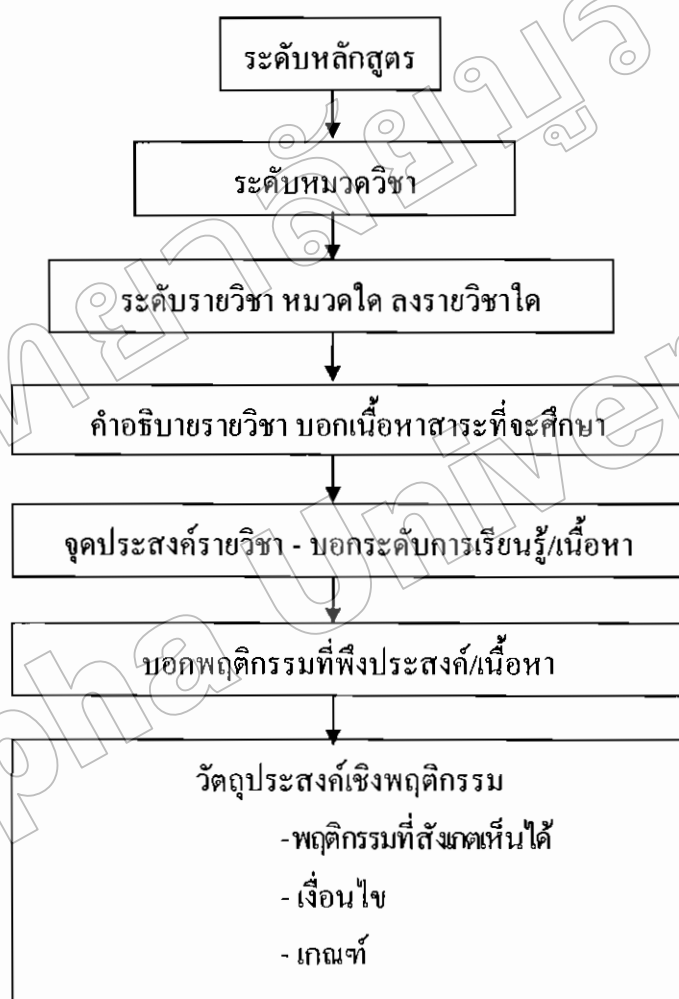
1. การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร
2. การเตรียมบุคลากร

3. การบริหารและการบริการหลักสูตร

4. การดำเนินการสอนตามหลักสูตร

5. การนิเทศการใช้หลักสูตร

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2547, หน้า 61) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนจะต้องส่งผ่านผู้เกี่ยวข้องแต่ละระดับปฏิบัติการหลายระดับ ดังนี้

ภาพที่ 1 การนำหลักสูตรไปใช้ที่ส่งผ่านผู้เกี่ยวข้องและผ่านระดับการปฏิบัติการหลายระดับ

การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตร ขั้นตอนการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด คือทำให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมาย เพราะจะเป็นผู้ที่วางแผนและดำเนินการ

ในเรื่องการนำตัวหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้และคู่มือในรูปแบบต่าง ๆ มาจัดเป็นกิจกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ฉะนั้นคุณภาพของครูจึงเป็นกุญแจดอกสำคัญจะนำไปสู่การบรรลุจุดหมายของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นเรื่องของการเตรียมครู การปรับปรุงคุณภาพของครูประจำการ และประสิทธิภาพในการสั่งสอนของครู

นอกจากนี้ ประสิทธิ์ ศรีเดช (2544, หน้า 23) ยังได้กล่าวถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรว่า ประกอบด้วย

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร

- 1.1 ส่วนกลาง เป็นเรื่องของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

- 1.2 ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียน คือ การจัดบุคลากรเข้าสอนตามความถนัดและความเหมาะสม และการบริการแหล่งวิชาการ

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรคือ โรงเรียนควรปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลตามหลักสูตร

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ได้แก่ การนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยครูมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้หลักสูตรบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้

การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น

เมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรขึ้นเป็นหลักสูตรฉบับที่สมบูรณ์แล้วก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้จะต้องมีการวิเคราะห์และประเมินผลหลักสูตรเพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการพิจารณาว่าหลักสูตรมีข้อดี ข้อเสีย หรือมีข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อที่จะพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการและความสนใจของผู้มีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตร (กาญจนา คุณารักษ์, 2540, หน้า 257)

แนวทางการประเมินหลักสูตร สามารถทำได้ 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1. การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Evaluation) เป็นการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นขององค์ประกอบหลักสูตร เช่น จุดหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ และวิเคราะห์ความน่าจะเป็นว่า มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นจริงเพียงใด โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอน

2. การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (Formative Evaluation) เป็นการประเมินในช่วงการนำหลักสูตรไปใช้พิจารณา วิเคราะห์ตัวหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เช่น ประเมินกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกระบวนการเรียนการสอน

3. ประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตร (Summative Evaluation) เมื่อนำหลักสูตรไปใช้จนครบกระบวนการแล้ว เช่น วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการวางแผนพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรกระบวนการบริหารหลักสูตร ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเดช, 2542, หน้า 106)

รูปแบบการประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีหลายรูปแบบ ซึ่งนักวิชาการด้านหลักสูตรและการประเมินผลได้นำเสนอรูปแบบการประเมินหลักสูตร ดังนี้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 209 – 242)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler) ไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนในการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ผู้เรียน สังคม เนื้อหา กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย โดยจิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่จะวัดภายหลังการจัดประสบการณ์
3. กำหนดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. ถ้าไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ก็จะต้องตัดสินใจที่จะยกเลิกหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุจุดมุ่งหมาย ก็เป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้มีชื่อว่า CIPP MODEL ซึ่งมีชื่อเต็มว่า Context – Input – Process – Product Model ซึ่งรูปแบบที่จะเสนอโดยสตัฟเฟิลบีมและคณะ การประเมินหลักสูตรแบ่งออกเป็น การประเมินข้อมูล

4 ประเภท คือ

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาที่มีอยู่ ถ้ามีการใช้หลักสูตรไประยะหนึ่งแล้วต้องการประเมินผลการประเมินผลนี้คือ การประเมินหลักสูตรในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาว่ามีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ผู้เรียน อุปกรณ์และสื่อการสอน อาคารสถานที่งบประมาณ เพื่อตรวจสอบว่า ตัวป้อนเหล่านี้ ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบกิจกรรม หรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรว่ามีข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น การสอน การบริหาร เป็นต้น

4. การประเมินผลผลิตหรือผลงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยพิจารณาว่าผลที่ได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือดูว่าผลการโครงการคุ้มค่าหรือไม่

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการตรวจสอบหลักสูตรในเรื่องสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากการประเมินกระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมจึงขอแนะนำเสนอแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิจัยบางท่านเป็นตัวอย่างไว้ดังนี้

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545, หน้า 38 - 39) การจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการหลักสูตรท้องถิ่นต้องคำนึงถึงแนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน และหลักการเรียนรู้ที่สำคัญด้วย ดังนี้

แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่

1. บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ควรพัฒนาและจัดอย่างเหมาะสม เพื่อผู้เรียนเกิดความสุข ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่คืออย่างหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ

2. การเรียนของผู้เรียนเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวตลอดชีวิต การสอนยุคปัจจุบันเป็นการจัดที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ด้วย

ตนเอง ไม่ใช่การเรียนรู้แบบมีครูสอน ครูจะช่วยให้เพียงช่วงหนึ่งของชีวิต แต่ตลอดเวลาทั้งหมดของชีวิตจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. ผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติจริงในชีวิตได้ ดังนั้นสิ่งที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ควรเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สร้างความรู้เอง และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเน้นว่าสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างแท้จริง

4. การเรียนรู้ที่ดีจะเกิดจากการปฏิบัติจริงด้วยการสัมผัส และสัมผัสโดยผู้เรียนเอง คือ ผู้เรียนควรจะได้มีโอกาสสัมผัสของจริง สถานการณ์จำลอง การได้ลงทำ การได้มีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม จะทำให้ผู้เรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคม และการแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างมีสติ และใช้ปัญญา กล่าวคือการจัดการเรียนการสอนควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Centered) ของการพัฒนา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามต้องการ และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม ในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ โดยครูเป็นผู้จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้

5. การจัดการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นจะนำทรัพยากรอันมีค่าและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่น รวมทั้งใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นประกอบอาชีพด้วย

6. การเรียนของผู้เรียนไม่ใช่อยู่ที่การสอนและระยะเวลาที่ยาวนาน แต่แก่นแท้ของการเรียนอยู่ที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนควรเป็นกระบวนการจัดผู้เรียนให้ได้รู้จักกระบวนการเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย

กรมวิชาการ (2539, หน้า 7) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น ที่ต้องการให้ชุมชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา สามารถกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาและมอบหมายงาน/ กิจกรรม
2. ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก
3. โรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมกันประสานกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

สมพร วงษ์วรรณ (2547, หน้า 90) การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญให้โอกาสผู้เรียนในการศึกษาพัฒนาตนเอง มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน จัดการเรียนการสอนโดยพยายามมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน มุ่งส่งเสริมปลูกฝังค่านิยม และจริยธรรมที่ดีงามในกระบวนการเรียน

การสอน มุ่งสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว
มุ่งให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของตน

ฉันทานันต์ เรือนคำ (2546 อ้างถึงใน สมพร วงษ์วรรณ 2547, หน้า 72 - 73) การจัดการ
การเรียนการสอน ได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมาก
ที่สุด และจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชน และใช้แหล่ง
การเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพ
ของผู้เรียนจากของจริงและสถานที่จริง

จากการศึกษาผลงานวิจัยจากนักการศึกษาและนักวิจัยบางท่านทำให้เห็นแนวทางใน
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เน้นวิธีการแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม
(Group Investigation) เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาหาความรู้ตามหลัก
ประชาธิปไตย ให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและการศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ
และการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation) มีขั้นตอนในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เสนอปัญหา

กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียน กระตุ้นหรือกระตุ้นที่จะศึกษาและแก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 พิจารณาปัญหา

นักเรียนทั้งชั้นพิจารณาปัญหา หรือเรื่องที่ครูนำเสนอแบ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ นักเรียน
แบ่งกลุ่มเลือกประเด็นย่อย เพื่อค้นหาเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 วางแผน

กลุ่มวางแผน แบ่งงานไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สถานที่

บุคคล ฯลฯ

ขั้นที่ 4 ลงมือปฏิบัติ

กลุ่มลงมือปฏิบัติแยกย้ายกันไปค้นหาความรู้เป็นกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล

ขั้นที่ 5 รายงานผลงานและกระบวนการทำงาน

นักเรียนกลับเข้ากลุ่ม รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลเสนอต่อที่ประชุมทั้งด้านข้อสรุปของกลุ่ม และวิธีการสืบเสาะหาความรู้ของกลุ่ม

ขั้นที่ 6 ทบทวนปัญหา

นักเรียนร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาที่ต้องการรู้อีกครั้ง ถ้าต้องการค้นหาเพิ่มเติมให้ ดำเนินการตามขั้นที่ 1 ใหม่

วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้ (สำลี รักสุทธี, 2544, หน้า 22 - 25)

1. การจัดอภิปรายกลุ่ม คือ การสอนแบบอภิปรายเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะ การวิเคราะห์ และการตีความของผู้เรียน

2. กลุ่มสัมพันธ์ การเรียนด้วยวิธีนี้เป็นกระบวนการที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของสังคม เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

3. ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญอย่างแท้จริง เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ตามอัธยาศัยโดย การศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ตามความต้องการซึ่งครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเท่านั้น

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) หมายถึงการตรวจสอบ พฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย ดังนั้นการวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบระดับ ความสามารถของสมรรถภาพสมองของบุคคลว่าเรียนแล้วรู้อะไรบ้างและมีความสามารถด้านใด มากน้อยเท่าใด ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน คือ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 29 - 30)

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นเป็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ “ข้อสอบภาคปฏิบัติ” (Performance Test) ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่วิธีปฏิบัติและผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านทฤษฎี เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหารายวิชา รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การสอบปากเปล่า (Oral Test) การสอบแบบนี้มักกระทำเป็นรายบุคคลเป็นการสอบที่ต้องการดูผลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องดูการใช้ถ้อยคำในการตอบคำถามทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่าง ๆ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ (Paper – Pencil Test or Written test) ซึ่งมีรูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดการตอบ (Free Response Test) ได้แก่ การสอบวัดที่ใช้วิธีสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ (Fixed Response Test) ซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้ตอบ หรือกำหนดคำตอบมาให้เลือก ซึ่งมีรูปแบบของคำถามคำตอบอยู่ 4 รูปแบบ คือ

2.2.2.1 แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง (Alternative)

2.2.2.2 แบบจับคู่ (Matching)

2.2.2.3 แบบเติมคำ (Completion)

2.2.2.4 แบบเลือกตอบ (Multiple choice)

การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านเนื้อหาโดยการเขียนตอบนั้น เป็นที่นิยมใช้กันในโรงเรียน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัดเรียก “ข้อสอบผลสัมฤทธิ์” หรือ “แบบวัดผลสัมฤทธิ์” (Achievement Test)

ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งตรวจสอบความรู้ทักษะและสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนว่าหลักการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ แล้วผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนมากน้อยเพียงใด มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในวิชานั้น ๆ เพียงใด ซึ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งจำแนกเป็นพฤติกรรมย่อย ๆ ได้ 6 ประเภท คือ ด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

ข้อทดสอบที่สามารถวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยได้เป็นอย่างดี คือ ข้อสอบปรนัยแบบเลือกตอบ ซึ่งมีแนวทางการเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมแต่ละประเภทไว้ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 166 - 219)

1. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ คือการวัดความสามารถในการระลึกเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนการสอนโดยตรง และจากการอ่านหนังสือและคำรต่าง ๆ คำถามที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านความรู้ความจำมีอยู่ 3 ชนิด คือ

1.1 ถามความรู้ในเนื้อเรื่อง

1.2 ถามความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการ

1.3 ถามความรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอด

2. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านความเข้าใจ การที่นักเรียนหรือบุคคลใดจะมีพฤติกรรมด้านความเข้าใจได้นั้น ต้องสามารถแสดงออกถึงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน

3 ประการต่อไปนี้ คือ

2.1 สามารถแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น แปลความหมายของข้อความ หรือภาพใด ๆ ตามท้องเรื่องได้ถูกต้อง

2.2 สามารถตีความหมายของเรื่องนั้นได้ คือ จับใจความสำคัญระหว่างชิ้นส่วนย่อย ๆ ของเรื่องนั้น จนสามารถนำมากล่าวเป็นอีกแบบหนึ่งหรืออีกนัยหนึ่งได้

2.3 สามารถขยายความหมายและนัยของเรื่องนั้นให้กว้างไกลไปจากสภาพข้อเท็จจริงเดิมได้

3. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านการนำไปใช้ พฤติกรรมการนำไปใช้ เป็นความสามารถในการนำความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้แก้ปัญหาแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากที่เคยเรียน แต่ใช้หลักวิชาการร่วมกัน โดยคำถามที่ใช้ในการวัดพฤติกรรมการนำไปใช้ คือ

3.1 ถามความสอดคล้องระหว่างหลักวิชากับการปฏิบัติ ได้แก่ การถามการกระทำใด หรือการปฏิบัติใด หรือตัวอย่างจริงของการกระทำ หรือการปฏิบัติใดที่สอดคล้องกับหลักสูตรกฎ หรือหลักวิชาของเรื่องที่กำหนดให้

3.2 ถามขอบเขตของการใช้หลักวิชากับการปฏิบัติ เป็นการวัดความรู้ในการนำหลักวิชาไปใช้ในกรณีต่าง ๆ และสภาพการณ์ต่าง ๆ ว่าควรใช้ภายในขอบเขตเท่าใด

3.3 ถามให้อธิบายหลักวิชาเป็นการถามที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบายหลักวิชาว่า สิ่งนั้นสิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร หรือเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไร

3.4 ถามเหตุผลของการปฏิบัติ เป็นการถามเพื่อให้ทราบว่าเป็นเรื่องนั้น ๆ จะต้องทำกันอย่างไร และเพราะเหตุใด

4. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะส่วนประกอบของเรื่องราว เหตุการณ์ การกระทำข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เป็สาระสำคัญหรือแก่นสารและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น คำถามที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านการวิเคราะห์มี 3 แบบ คือ

4.1 การวิเคราะห์ความสำคัญ เป็นการถามที่ต้องการวัดความสามารถของผู้เรียนว่าสามารถแยกแยะส่วนประกอบของเรื่องราวออกมาให้เห็นว่าส่วนใดสำคัญ

4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการถามเพื่อวัดความสามารถของผู้เรียนในการค้นคว้าความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างคุณลักษณะต่างๆ ของเรื่องราว เหตุการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 เรื่องขึ้นไป ว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร

4.3 การวิเคราะห์หลักการ เป็นการวัดความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์ค้นหา สิ่งที่เป็นเค้าเงื่อน หลักการที่ยึดถือ โครงสร้างของเรื่องราว เหตุการณ์คำพูด ความคิด และการปฏิบัติต่าง ๆ

คุณลักษณะของข้อสอบที่ดี สามารถบอกให้ทราบคุณลักษณะที่ดีของข้อสอบจะทำให้สามารถสร้างข้อสอบได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งคุณลักษณะของข้อสอบที่ดีมี 10 ประการ คือ

1. มีความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง คุณลักษณะของข้อสอบที่สามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ความเที่ยงตรงนี้จำแนกออกเป็นหลายชนิด เช่น

1.1 ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) หมายถึง คุณลักษณะของข้อสอบที่มีคำถามสอดคล้องตรงตามเนื้อหาในหลักสูตร

1.2 เที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) หมายถึง ลักษณะของข้อสอบที่สมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ตรงตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

1.3 ความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) หมายถึง ลักษณะของข้อสอบที่วัดได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของเด็กในขณะนั้น

1.4 ความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ (Predictive Validity) หมายถึง ลักษณะของข้อสอบที่วัดแล้วทำนายได้ว่า เด็กคนใดจะเรียนวิชาอะไรได้ดีเพียงใดในอนาคต

2. มีความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง แบบทดสอบที่สามารถวัดได้แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงการวัดครั้งแรกเป็นอย่างใด เมื่อวัดซ้ำอีกผลการวัดก็ยังคงเหมือนเดิม

3. มีอำนาจจำแนก (Discrimination) หมายถึง แบบทดสอบที่จะสามารถจำแนกเด็กเก่ง - อ่อนได้ เมื่อทำการทดสอบแล้วสามารถบอกได้ว่าใครเก่งใครอ่อนอย่างไร คือ เมื่อทดสอบแล้วปรากฏว่า เด็กเก่งมักทำถูกต้อง และเด็กอ่อนมักทำผิด สามารถแยกเด็กได้ตรงตามสภาพความเป็นจริง

4. มีความเป็นปรนัย (Objectivity) หมายถึง แบบทดสอบที่มีความชัดเจน มีความคงที่ซึ่งมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

4.1 มีความชัดเจนในความหมายของคำถาม ทุกคนอ่านแล้วเข้าใจตรงกันว่าถามอะไร

4.2 มีความคงที่ในการตรวจให้คะแนน คือให้ใครตรวจก็ได้คะแนนเหมือนกัน

4.3 มีความแจ่มชัดในการแปลความหมายของคะแนน คือต้องแปลคะแนนที่ได้เป็น
อย่างเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ

5. มีประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง แบบทดสอบที่มีคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึง
การประหยัด เช่น ลงทุนน้อย มีราคาถูก ง่ายในการดำเนินการสอบ พิมพ์ชัดเจนอ่านง่าย และให้
ผลในการสอบวัดที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

6. มีการวัดอย่างลึกซึ้ง (Searching) หมายถึง แบบทดสอบที่มีคำถามครอบคลุม
พฤติกรรมหลาย ๆ ด้าน เช่น มีคำถามวัดความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และ
การประเมินค่าไม่ถามเพียงแต่พฤติกรรมด้านความรู้ความจำตามตัวรับเพียงอย่างเดียว

7. มีความยุติธรรม (Fair) หมายถึง แบบทดสอบที่มีข้อคำถามของข้อสอบต้องไม่มี
ช่องทางชี้แนะให้เด็กฉลาดใช้ไหวพริบในการเดาให้ถูก หรือเปิดโอกาสให้เด็กเกียจคร้านตอบได้
คือ ต้องเป็นข้อสอบที่ไม่ลำเอียงต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

8. มีความเฉพาะเจาะจง (Definite) หมายถึง แบบทดสอบที่ต้องมีคำถามชัดเจน
ไม่คลุมเครือ ไม่ถามหลายแง่หลายมุม

9. มีความยากง่ายพอเหมาะ (Difficulty) หมายถึง แบบทดสอบที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป
ถ้ามีข้อยากก็ควรมีข้อง่ายเป็นการทดแทน โดยยึดหลักว่า เมื่อดูรวม ๆ หรือโดยเฉลี่ยแล้วมีความยาก
ปานกลาง

10. มีการกระตุ้นยูແຫ່း (Exemplary) หมายถึง แบบทดสอบที่จัดข้อสอบง่าย ๆ ไว้ใน
ตอนแรก ๆ แล้วค่อย ๆ ถ้ามายากขึ้นไปตามลำดับ เป็นการเร้าให้เด็กเกิดความพยายามที่จะทำข้อสอบ
ให้ได้ทั้งหมด (วิเชียร เกตุสิงห์, 2517, หน้า 27 - 32)

กระบวนการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการปฏิบัติงานใดก็ตามหากผู้
ปฏิบัติทราบกระบวนการทำงานว่ามีขั้นตอนอย่างไร และปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นจะทำให้
งานสามารถดำเนินไปตามเป้าหมายได้ ในเรื่องการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หากผู้สร้างทราบขั้นตอนในการสร้างและปฏิบัติตามขั้นตอนจะทำให้สามารถสร้างข้อสอบได้
อย่างมีประสิทธิภาพ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 47 - 52) ได้สรุปขั้นตอนในการสร้างข้อสอบ
ว่ามีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นวางแผน
2. ขั้นเตรียมงาน
3. ขั้นลงมือปฏิบัติ
4. ขั้นประเมินผลหรือตรวจสอบคุณภาพ
5. ขั้นตรวจสอบคุณภาพหลังการทดสอบ

1. ขั้นวางแผน สิ่งที่ต้องปฏิบัติในการวางแผนสร้างข้อสอบ คือ

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมาย ในการสร้างข้อสอบทุกครั้งต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน และแน่นอนว่า เพื่อวัตถุประสงค์ใด

1.2 กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด ในขั้นนี้หากกำหนดขอบข่ายของ เนื้อหาและพฤติกรรมที่จะออกข้อสอบได้เหมาะสมก็จะช่วยให้ข้อสอบได้เหมาะสมก็จะช่วยให้ ข้อสอบมีความเที่ยงตรง

1.3 กำหนดชนิดและรูปแบบของข้อสอบ ในการสอบวัดต้องเลือกใช้ชนิดและ รูปแบบของข้อสอบให้เหมาะสม

1.4 กำหนดส่วนประกอบอื่นๆ ที่จำเป็นในการออกข้อสอบและในการเลือกข้อสอบ คือ การกำหนดเวลาในการสร้างข้อสอบ บุคลากรในการสร้างข้อสอบ จำนวนข้อสอบ เวลาใน การทำข้อสอบ วิธีการตอบ วิธีการตรวจและให้คะแนน เป็นต้น

2. ขั้นเตรียมงาน เป็นการเตรียมสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างข้อสอบ ได้แก่ หลักสูตร หนังสือแบบเรียน ทำการวิเคราะห์หลักสูตร อุปกรณ์ในการพิมพ์ การอัดสำเนา ฯลฯ

3. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นลงมือเขียนข้อสอบ ในกรณีการสร้างข้อสอบนั้นทำในรูป คณะกรรมการ คณะกรรมการแบ่งงานกันเขียนข้อสอบ แล้วนัดหมายเวลาหรือมาประชุมวิจารณ์ ข้อสอบที่สร้างขึ้น

4. ขั้นประเมินหรือตรวจสอบคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลไปปรับปรุงข้อสอบ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ขั้นประเมินผลเบื้องต้น คือการวิจารณ์ข้อสอบ โดยพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

- 4.1.1 ข้อคำถามวัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่
 - 4.1.2 ข้อคำถามชัดเจนเข้าใจตรงกันหรือไม่
 - 4.1.3 ข้อคำถามมีคำตอบที่แน่นอนเพียงคำตอบเดียวหรือไม่
 - 4.1.4 ข้อคำถามใช้ภาษารัดกุม เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนหรือไม่
 - 4.1.5 ในกรณีเป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ พิจารณาว่าตัวเลือกเหมาะสมหรือไม่
- การเรียงข้อคำถามเรียงถูกต้องตามหลักหรือไม่ เช่น เรียงตามลำดับเนื้อหา เรียงจากง่ายไปยาก และการเรียงตัวเลือกในแต่ละข้อเรียงเหมาะสมสวยงามหรือไม่

5. ขั้นตรวจสอบคุณภาพหลังการสอบ ข้อสอบที่ผ่านการวิจารณ์และปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปทดสอบ แล้วนำผลมาตรวจให้คะแนนและทำการตรวจสอบคุณภาพอีก โดยพิจารณาใน เรื่องต่อไปนี้ คือ

5.1 ความยากง่ายของข้อสอบ

5.2 อำนาจจำแนกของข้อสอบ

5.3 หากสถิติพื้นฐานของข้อสอบได้แก่ ค่าเฉลี่ยและความแปรปรวน

คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เขียนข้อสอบที่ดี ผู้ที่จะเขียนข้อสอบได้ดีควรมีคุณสมบัติที่จำเป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ในเนื้อหา ความชัดเจนในเนื้อหาจะทำให้สามารถนึกแง่มุมต่าง ๆ ที่จะถามได้เป็นอย่างดี

2. รู้จุดมุ่งหมายของวิชา การรู้จุดมุ่งหมายของวิชาจะทำให้สามารถเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชานั้น

3. รู้เทคนิคการถาม การรู้เทคนิคการช่วยถามช่วยให้เห็นแง่มุมต่าง ๆ ที่ควรถาม รู้ว่าเนื้อหานั้น ๆ ควรตั้งคำถามเช่นใดจึงจะเหมาะสม เป็นคำถามที่ดีและถามได้ลึกซึ้งอีกด้วย

4. มีทักษะในการใช้ภาษา การมีทักษะในการใช้ภาษาทำให้สามารถสร้างคำถามให้มีความชัดเจนและรัดกุมได้ และช่วยให้ข้อคำถามนั้นมีความเป็นปรนัย

5. มีทักษะในการเขียนข้อสอบและวิจารณ์ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการเขียนข้อสอบมาก คือ ผู้ที่เขียนข้อสอบบ่อย ๆ และถ้าได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์บ่อย ๆ จะทำให้รู้เทคนิคการคิดค้นตัวลงได้ดี ทำให้ข้อสอบแต่ละข้อใช้วัดความสามารถของผู้สอบได้จริง (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 45 - 46)

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นพฤติกรรมที่พัฒนามาจากการฝึกของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมที่พัฒนามาจากการฝึกอบรมสั่งสอนโดยตรง อันประกอบด้วยพฤติกรรม 6 ประการ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงควรให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 6 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เจตคติ

การวัดเจตคติเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้ทราบความรู้สึกนึกคิดของผู้เข้าร่วมเป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนั้น ซึ่งมีนักการศึกษาและนักวิจัยอยู่หลายท่านที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเจตคติ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับเจตคตินำเสนอไว้ดังนี้

ความหมายของเจตคติ

เจตคติตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Aptus แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม มีผู้ใช้ถ้อยคำอื่นที่มีความหมายเดียวกัน คือ ทศนคติ หรือ เจตคติ นักการศึกษา และนักจิตวิทยาที่สำคัญได้ให้ความหมายของเจตคติ ดังนี้

เจตคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้ จะเป็นแรงที่กำหนดทิศทางของการปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อบุคคล ซึ่งของ หรือ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Allport, 1935, p. 810 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526, หน้า 2)

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่พอใจและไม่พอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อิทธิพลทำให้แต่ละคนตอบสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันออกไป (พรณี ช. เจริญ, 2528, หน้า 288)

เจตคติ หมายถึง สักยภาพภายในของบุคคล ที่มีแนวโน้มแสดงออกทางพฤติกรรม ในทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเป็นกลาง (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์, 2533, หน้า 12)

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะแสดงออกให้เห็น จากคำพูด หรือพฤติกรรมที่สะท้อนเจตคตินั้น ๆ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538, หน้า 149)

เจตคติ เป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึกทางด้านจิตใจที่มีต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งในทางสังคม รวมทั้งเป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งเร้าหรือเกี่ยวกับประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2535 อ้างถึงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538, หน้า 152)

เจตคติ คือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม เช่น ความรู้สึกนึกคิดของคน มองเห็นก้อนเมฆลอยอยู่บนท้องฟ้า บางคนเมื่อมองขึ้นไปก็อาจจะรู้สึกว่าก้อนเมฆที่เกาะกลุ่มกันอยู่มีรูปร่างลักษณะต่าง ๆ นามอง (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2532, หน้า 63)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปความหมายของเจตคติได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกิดจากสิ่งเร้า ซึ่งอาจเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ตรงมี การแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น ทั้งในทางบวกหรือทางลบ อันเนื่องมาจาก ประสบการณ์การเรียนรู้

การวัดเจตคติ

การวัดเจตคติ ในการวัดเจตคตินั้น ใช้แบบวัดเจตคติหลายลักษณะ เช่น แบบวัดเจตคติ ตามมาตรวัดของเทอร์สโตน (Thurstone's Equal Appearing Intervals Scale) แบบวัดเจตคติตาม มาตรวัดของออสกู๊ด (Osgood's Semantic Differential Scales) และแบบวัดเจตคติตามมาตรวัด ของลิเคอร์ท (Likert's Summated Rating Scale) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างเครื่องมือวัด

เจตคติของเรนิส ลิเคอร์ต (Renis Likert) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์, 2533, หน้า 85 – 86)

1. กำหนดเรื่องที่จะศึกษาว่ามีโครงสร้างลักษณะใด ศึกษาเจตคติต่อสิ่งใดให้นิยามทัศนคติต่อสิ่งนั้นอย่างชัดเจน
2. รวบรวมข้อความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ คัดเรื่องที่ศึกษา เพื่อให้บุคคลแสดงพฤติกรรมด้านความรู้สึกต่อสิ่งเรานั้น ดังนี้
 - 2.1 ควรเป็นข้อความที่เป็นปัจจุบันมากกว่าอดีต
 - 2.2 ควรเป็นข้อความที่เป็นความคิดเห็น ไม่เป็นข้อเท็จจริง
 - 2.3 ควรเป็นข้อความที่มีความหมายอย่างเดียว
 - 2.4 ควรเป็นข้อความที่ตรงกับทัศนคติที่ศึกษา
 - 2.5 ไม่ควรเป็นข้อความที่ทุกคนเห็นด้วย หรือปฏิเสธ
 - 2.6 ควรเป็นข้อความที่ชัดเจนใช้ภาษาง่ายและตรงประเด็น
 - 2.7 ข้อความคิดเห็นควรจะสั้นไม่ควรเกิน 20 คำ
 - 2.8 ข้อความคิดเห็นไม่ควรมีคำที่อาจคลุมเครือ เช่น ทั้งหมด เสมอ ๆ ไม่เคยเลย ไม่มีเลย เป็นต้น
 - 2.9 ข้อความคิดเห็นควรเรียงเรียงให้สละสลวย และใช้คำเหล่านี้ให้น้อยที่สุด เช่น เพียง แต่ เท่านั้น น้อยมาก เป็นต้น
 - 2.10 ข้อความคิดเห็นไม่ควรใช้ปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ
 - 2.11 ถ้าเป็นไปได้ควรใช้ประโยคง่าย ๆ มากกว่าประโยคซับซ้อน
3. สร้างข้อความให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 2 ทาง คือ ทางบวกและทางลบ
4. ตรวจสอบความถูกต้องโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้นพิจารณาว่าข้อความที่สร้างครอบคลุมคุณลักษณะเรื่องที่ศึกษา ภาษาที่ใช้มีความหมายทางเดียวและสอดคล้องกับลักษณะการตอบหรือไม่
5. การทดลองขั้นต้น (Try Out) ก่อนที่จะนำไปใช้จริง เพื่อให้ได้ข้อความที่ชัดเจนและมีค่าอำนาจจำแนกที่อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ คือค่า r ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป
6. กำหนดน้ำหนักคะแนนว่าตัวเลือกในแต่ละข้อควรมีน้ำหนักเท่าไร เช่น กรณีที่มี 4 ช่วง ให้คะแนน 4, 3, 2, 1 หรือ 1, 2, 3, 4 และกรณีที่มี 5 ช่วง ให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 หรือ 1, 2, 3, 4, 5

การวัดเจตคติ เป็นสิ่งที่ยากเพราะเราไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรงแต่จะสังเกตจากสิ่ง que แสดงออกมาในรูปแบบของการตอบสนอง ซึ่งอาจเป็นถ้อยคำหรือพฤติกรรมโดยสามารถตรวจสอบได้โดยวิธีต่าง ๆ (กฤษณา ศักดิ์ศรี, 2530, หน้า 208 - 211) ดังนี้ คือ

1. การสังเกต (Observation) เป็นการศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลรวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อค้นหาความจริงโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สังเกต โดยตรงทำให้ได้ข้อมูลแบบปฐมภูมิ ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้น ๆ เป็นไปได้อย่างดี

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาหรือพูดคุยกันอย่างมีจุดหมายหมายเพื่อได้ข้อมูลตามที่วางแผนไว้ล่วงหน้า การสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วยผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์นอกจากได้ข้อมูลตามที่ต้องการแล้วยังได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในด้านปฏิกิริยาไหวพริบ ท่วงทีวาจาและอุปนิสัย

3. การใช้แบบวัดเจตคติโดยตรงหรือมาตราส่วนวัดเจตคติ (Attitude Scales) ที่นิยมใช้แพร่หลาย คือ แบบวัดเจตคติของลิเคิร์ต (The Likert Scales) และแบบวัดเจตคติของเธอร์สโตน (Thurstone Method)

4. แบบรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นการให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบอย่างไร ด้วยการพูดหรือเขียนบรรยายความรู้สึกของตนเองจากประสบการณ์ที่ผ่านมา

5. โปรเจกทีฟเทคนิค (Projective Technique) เป็นการใชสิ่งเร้าที่มีลักษณะที่ไม่ค่อยชัดเจนกระตุ้นให้บุคคลแสดงความรู้สึกออกมา เพื่อที่จะสังเกตว่า มีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งเดียวกันอาจต่างกัน

ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ (2542, หน้า 179 - 191) กล่าวถึง วิธีการวัดเจตคติว่า สามารถวัดได้ด้วยการสังเกตหรือการทดสอบหรือด้วยแบบทดสอบ การวัดที่นิยมกันแพร่หลายมีหลายวิธี ได้แก่

1. วิธีของเธอร์สโตน (Thurstone Method) วิธีนี้จะหาค่าและมาตราของข้อความทางเจตคติก่อนที่จะนำไปใช้ และกำหนดค่ามาตรามีตั้งแต่ 1 ถึง 3 มาตรา

2. วิธีของลิเคิร์ต (Likert Method) วิธีนี้กำหนดเป็น 5 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนจะกำหนดค่าไว้หลังจากไปรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมาแล้ว

3. วิธีของออสกู๊ด (Osgood Method) เป็นการวัดเจตคติโดยใช้ความหมายของภาษามาใช้ในการสร้างมาตรวัด

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2542, หน้า 236) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ต้องพิจารณาในการวัดเจตคติ พอสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหา (Content) เนื้อหาหรือสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ เป็นอันดับแรกในการวัดเจตคติ สิ่งเร้าที่จะใช้ไปกระตุ้นให้แสดงกิริยาท่าทีออกมานั้น จะต้องมีการสร้างกำหนดแน่นอนเป็นตัวแทนของเจตคติที่ต้องการวัด

2. ทิศทาง (Direction) การวัดเจตคติโดยทั่วไป กำหนดให้เจตคติมีทิศทางเป็นเส้นตรงและต่อเนื่องกันในลักษณะเป็นซ้าย-ขวาหรือบวกกับลบ กล่าวคือจะมีกิริยาท่าทีที่เห็นด้วยอย่างยิ่งและลดความเห็นด้วยลงเรื่อย ๆ จนถึงมีความรู้สึกเฉย ๆ และลดต่อไปเป็นไม่เห็นด้วยและเพิ่มความไม่เห็นด้วยขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งลักษณะการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนี้ถือว่าเป็นเส้นตรงเดียวกันและต่อเนื่องกัน

3. ความเข้ม (Intensity) กิริยาท่าทีหรือความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้น ถือว่ามีปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน ถ้าความเข้มสูงไม่ว่าจะไปในทิศทางใดก็ตามจะมีความรู้สึกหรือกิริยาท่าทีรุนแรงมากกว่าที่มีความเข้มที่เป็นกลาง

สรุปได้ว่า การวัดเจตคติมีประโยชน์มากในด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์มากที่สุดเนื่องจากการวัดเจตคติของผู้เรียนสามารถบอกได้ถึงพฤติกรรมของผู้เรียน ความรู้สึก ความคิดเห็นต่อการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมการเรียนการสอน ช่วยให้ครูผู้สอนนำสิ่งที่ทราบจากการวัดเจตคติมาใช้ในการแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความพึงพอใจของผู้เรียนแต่ละคน ได้ดียิ่งขึ้น

ข้อมูลของอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรียุคนี้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของประชากร มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีประเพณีที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ดังนั้นการใช้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประชากรในท้องถิ่นควรได้เรียนรู้และมีความเข้าใจตลอดจนมีแนวทางการป้องกันในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

ที่ตั้ง ขนาด อาณาเขต

อำเภอเมืองชลบุรี เคยเป็นเมืองมาแต่โบราณ ประมาณยุคต้นของกรุงสุโขทัย หรือสมัยที่ขอมยังมีอำนาจครอบคลุมในบริเวณแหลมทองนี้อยู่ เมืองโบราณที่วานัน ได้แก่ เมืองศรีโพธิ์ในตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี ในปัจจุบันเชื่อว่า ได้เป็นบ้านเป็นเมืองตลอดมา จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา

อำเภอเมืองชลบุรี นับว่าเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อ้างอิงมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยศรีอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 1 ชื่อ ชลบุรี เริ่มมีปรากฏในทำเนียบศักดินาเป็นเมืองชั้นจัตวานา 3,000 ไร่ ในสมัยของรัชกาลที่ 5 การคมนาคมสะดวกได้จัดการปกครองมาในรูปของมณฑล เช่น มณฑลเทศาภิบาล ชลบุรีก็อยู่ในมณฑลปราจีนบุรี สังกัดกระทรวงมหาดไทย เมื่อการปกครองค่อย ๆ เจริญขึ้นไปตามยุคตามสมัยของผู้ปกครองในระยะหนึ่งก็มี "อำเภอ" ขึ้นเพื่อความสะดวกสบายไม่ลำบากที่จะต้องเดินทางไปฟ้องร้องกันในเมืองหลวง อำเภอเมืองชลบุรีนี้ เดิมนามว่า อำเภอบางปลาสร้อย ได้เปลี่ยนมาเป็น "อำเภอเมืองชลบุรี" เมื่อ พ.ศ. 2481 นามนี้มีหลักฐานจากราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 660 วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดชายทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 65 กิโลเมตร (ถนนสายบางนา - ตราด) มีเนื้อที่ประมาณ 238.87 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ตำบล 18 แห่ง เทศบาล 6 แห่ง หมู่บ้าน 107 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 10 แห่ง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2542, 2542, หน้า 35) โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบ้านนา และอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอศรีราชา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบ้านบึง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับชายทะเล

ที่ว่าอำเภอตั้งอยู่ที่ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ภูมิอากาศ

แบบมรสุม มี 3 ฤดู ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนมีนาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ กลางเดือนพฤษภาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ กลางเดือนตุลาคม

ระยะทางจากอำเภอเมืองไปยังอำเภอต่าง ๆ

- อำเภอบ้านบึง 14 กิโลเมตร
- อำเภอบ้านนา 20 กิโลเมตร
- อำเภอพนัสนิคม 22 กิโลเมตร
- อำเภอศรีราชา 24 กิโลเมตร
- อำเภอเกาะสีชัง 39 กิโลเมตร
- อำเภอบางละมุง 48 กิโลเมตร

อำเภอหนองใหญ่ 51 กิโลเมตร

อำเภอบ่อทอง 56 กิโลเมตร

อำเภอสาคู 84 กิโลเมตร

การแบ่งเขตการปกครอง

ตำบล 18 แห่ง หมู่บ้าน 107 แห่ง เทศบาล 6 แห่ง อบต. 10 แห่ง

ประชากร

อำเภอเมืองชลบุรีมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 193,736 คน โดยแยกเป็นจำนวนประชากรชาย รวม 93,910 คน จำนวนประชากรหญิงรวม 99,826 คน ความหนาแน่นของประชากร 800 คนต่อตารางกิโลเมตร (ข้อมูลเดือนมีนาคม 2550 จากสำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี)

ประวัติความเป็นมาของอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

อำเภอเมืองชลบุรี เคยเป็นเมืองมาแต่โบราณ ประมาณยุคต้นของกรุงสุโขทัย หรือสมัยที่ขอมยังมีอำนาจครอบคลุมในบริเวณแหลมทองนี้อยู่ เมืองโบราณที่เวลานั้น ได้แก่ เมืองศรีพโล ในตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมืองชลบุรี ในปัจจุบันเชื่อว่า ได้เป็นบ้านเป็นเมืองตลอดมา จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา อำเภอเมืองชลบุรี นับว่าเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อ้างอิงมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยศรีอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 1 ชื่อ ชลบุรี เริ่มมีปรากฏในทำเนียบศักดินา เป็นเมืองชั้นจัตวานา 3,000 ไร่ ในสมัยของรัชกาลที่ 5 การคมนาคมสะดวกได้จัดการปกครองมาในรูปของมณฑล เช่น มณฑลเทศาภิบาล ชลบุรีก็อยู่ในมณฑลปราจีนบุรี สังกัดกระทรวงมหาดไทย เมื่อการปกครองค่อย ๆ เจริญขึ้นไปตามยุคตามสมัยของผู้ปกครองในระยะหนึ่งก็มี "อำเภอ" ขึ้น เพื่อความสะดวกสบายไม่ลำบากที่จะต้องเดินทางไปฟ้องร้องกันในเมืองหลวง อำเภอเมืองชลบุรีนี้เดิมนามว่า อำเภอบางปลาสร้อย ได้เปลี่ยนมาเป็น "อำเภอเมืองชลบุรี" เมื่อ พ.ศ.2481 นามนี้มีหลักฐานจากราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 660 วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2481

สภาพทางเศรษฐกิจ

อำเภอเมือง มีพื้นที่ทั้งหมด 238.87 ตารางกิโลเมตร ประชาชนประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น อาชีพทางการเกษตรกรรม ด้านการประมง การอุตสาหกรรม ซึ่งแต่ละสาขาอาชีพสามารถทำรายได้ให้แก่ประชากรในท้องถิ่นและเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น

อาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่มีลักษณะการประกอบอาชีพใน 2 ลักษณะคือ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม, อุตสาหกรรม
2. อาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย

ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ

ประเพณีวันไหลหรือสงกรานต์น้ำไหล

ลักษณะประเพณี เพื่อทำบุญวันสงกรานต์ เป็นประเพณีของชาวตำบลแสนสุข
ชาวอำเภอเมืองและชาวบ้านเกาะสีชัง

ขั้นตอนประเพณี มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำบุญวันสงกรานต์ พิธีจะทำบริเวณชายหาด และ
บริเวณวัด หลังจากวันสงกรานต์ 5 - 7 วัน แล้วแต่ละกำหนดร่วมกันแต่ละแห่งกำหนดไม่เหมือนกัน
ขั้นตอนการทำบุญวันสงกรานต์น้ำไหล เหมือนกับการทำบุญวันสงกรานต์ แต่บริเวณที่ทำพิธีมัก
เป็นบริเวณชายหาด มีการทำเรือเล็ก ๆ บรรจุน้ำที่นำมาทำบุญ ปล่อยลงทะเล และเล่นสนุก
โดยจับคนโยนลงทะเล เป็นที่สนุกสนาน

ในปี พ.ศ.2540 การจัดงานประเพณีวันไหลชายหาดบางแสนได้เปลี่ยนชื่องานเป็น
งานก่อพระทรายวันไหลบางแสน นับเป็นประเพณีท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าและควรแก่การอนุรักษ์ไว้
(คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2542, 2542, หน้า 277)

ประเพณีวิ่งควาย

เป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิมของจังหวัดชลบุรี เริ่มมีมาสมัยใดไม่มีหลักฐานปรากฏ
เมื่อใกล้กับวันออกพรรษา เดือน 11 ชาวสวน ชาวนา ชาวไร่จะจัดกิจกรรมวิ่งวัว วิ่งควายขึ้น
โดยสมัยก่อนชาวบ้านจะใช้ทั้งม้า วัว ควาย ช่วยทำงาน แต่เนื่องจากการเลี้ยงม้าจำเป็นต้องมีผู้ดูแล
เลี้ยงดูเป็นอย่างดีทำให้มีภาระมาก และปัจจุบันก็มีแต่วัวนมและวัวเนื้อ วัวพันธุ์ที่ใช้ทำงานลดเหลือน้อยลงทุกที เกษตรกรชาวบ้านทั่วไป จึงนิยมเลี้ยงควายเพื่อใช้งานแทน ซึ่งก็มีจำนวนน้อยลง
เนื่องจากเกษตรกรใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานควาย ปัจจุบันจึงคงเหลือแต่ ประเพณีวิ่งควาย
ปรากฏให้เห็น และถือเป็นประเพณีของจังหวัดชลบุรีที่มีอยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

ชาวชลบุรีมีศาสนาและลัทธิความเชื่อที่ต่างกัน ฉะนั้นเวลามีพิธีกรรมแต่ละกลุ่มจึง
ประเพณีปฏิบัติไม่เหมือนกัน กลุ่มชนที่มีความเชื่อที่แตกต่างก็ปฏิบัติไปตามพิธีกรรม
ทางศาสนาของตนหรือลัทธิความเชื่อที่ตนนับถือ คนไทยที่อยู่ในท้องที่จังหวัดชลบุรี บางส่วน
นิยมทรงเจ้าเข้าผี มีการทรงเจ้าที่เรียกว่าเจ้าพ่อกุมารทอง เจ้าพ่อเสือโคร่ง เจ้าแม่ทับทิม เจ้าแม่
สามมุข เหล่านี้เป็นต้น เมื่อถึงกำหนดที่นัดหมายจะมีการทรงเจ้า ผู้คนที่นับถือเชื่อถือก็จะมา
ชุมนุมที่ศาลเจ้าเพื่อถามถึงสิ่งที่ตนต้องการรู้ ต้องการทราบ หรือให้ปัดเป่าสะเดาะเคราะห์ร้าย

ให้กลายเป็นดี เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการ
อำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2542, 2542, หน้า 273)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

อำเภอเมืองชลบุรี มีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่หลายแห่ง อันเป็นที่สนใจของชาวไทยและ
ชาวต่างชาติ เพราะอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงทำให้วันหยุดมีผู้มาท่องเที่ยวเป็น
จำนวนมาก

ชายหาดบางแสน ซึ่งเป็นชายหาดที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี เป็นที่รู้จัก
อย่างแพร่หลาย และชายหาดที่อยู่ใกล้ ๆ กันยังมีชายหาดวอนนภา ซึ่งเป็นชายหาดที่ใกล้ชุมชนซึ่ง
จะพบเห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง และในปัจจุบันก็ได้มีการพัฒนาให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม

เขาสามนุษ เป็นเนินเขาเตี้ย ๆ อยู่กึ่งกลางระหว่างอ่างศิลาและหาดบางแสนเป็น
สถานที่ตั้งของศาลเจ้าแม่สามमुखซึ่งผู้คนทั่วไปเคารพสักการะ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็น
แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและถัดจากเขาสามนุษออกไปใกล้ ๆ กันนั้นยังมีบ้านแหลมแท่นซึ่งยังมี
การพัฒนาให้เป็นสถานแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

บ้านอ่างศิลาหรืออ่างหิน เป็นหมู่บ้านประมงริมทะเลถือเป็นสถานที่ตากอากาศที่เก่าแก่
ซึ่งเคยเป็นที่ประทับของเจ้านายชั้นสูงของไทยและชาวต่างชาติ

อุทยานการเรียนรู้ป่าชายเลน จังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ตั้งอยู่
ที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดชลบุรี ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี

วัดธรรมนิมิตต์ ตั้งอยู่บนถนนสายชลบุรี – พนัสนิคม จากแยกชลบุรีไปประมาณ
1 กิโลเมตร เป็นวัดเก่าแก่ก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 มีเนื้อที่ประมาณ 110 ไร่ พระครูนิมิตต์
ธรรมานุรักษ์ เจ้าอาวาส จัดเป็นวัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีพระพุทธรูปขนาดความสูง 34 เมตร
ปางประทับเรือ ขนานนามว่า “พระมงคลนิมิตร์” ประดิษฐานอยู่เชิงเขาบริเวณวัดร่มรื่นรายล้อม
ด้วยแมกไม้หนาแน่น หาดเดินเข้าไปยังยอดเขาสามารถมองเห็นได้รอบทั้งสี่ทิศ เป็นจุดชมวิว
ทิวทัศน์ของเมืองชลบุรีได้เป็นอย่างดี

วัดเขาพระบาทบางทรายหรือวัดเขาบางทราย ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด ห่าง
ประมาณ 2 กิโลเมตร บริเวณวัดอยู่เชิงเขาพระพุทธรูปบางทรายหรือเขาพระบาทสามยอด กล่าว
กันว่าพระเจ้าแผ่นดินผู้ครองกรุงศรีอยุธยา (นักประวัติศาสตร์และ โบราณคดีให้ข้อสันนิษฐานว่า คือ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ) ได้เสด็จประพาสทางเรือมาประทับแรมที่ตำบลนี้ ทอดพระเนตรเห็น

ว่ามีภูมิประเทศที่งดงามมาก จึงโปรดให้สร้างวัดขึ้นที่เชิงเขา (ระหว่าง พ.ศ. 2249 - 2275) และได้สร้างปูชนียสถานไว้อีกหลายแห่ง

พระวิหารอโศกเศวตโพธิสัตว์ เป็นที่ประดิษฐานเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ สถานที่สวยงาม ร่มรื่น มีนักท่องเที่ยวและผู้มีจิตศรัทธามาสักการะเป็นจำนวนมาก

วัดใหญ่อินทาราม เป็นวัดสำคัญเก่าแก่คู่เมืองชลบุรี สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย มีภาพเขียนเก่าเรื่องทศชาติชาดก พระเวสสันดรชาดก รูปเทพชุมนุมองค์โตเหมือนในพระที่นั่งพุทธไสสวรรคที่กรุงเทพฯ ในพระอุโบสถวัดนี้เองที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จประทับเมื่อครั้งออกจากพระนครศรีอยุธยาตอนใกล้จะเสียกรุงแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 สิ่งที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งในวัดก็คือ หลับลวดครีमुखสร้างด้วยไม้ มีพระพุทธรูปหล่อสำริดทรงเครื่องกษัตริย์งดงามมาก ชาวเมืองชลบุรีเรียกกันว่า หลวงพ่อเจย นับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์เศษผ้าจีวรที่คลุมองค์หลวงพ่อก็เชื่อกันว่าถ้านำไปผูกข้อมือเด็กที่เจ็บออกแฉกเลี้ยงยากก็จะกลายเป็นเด็กเลี้ยงง่าย

บุคคลสำคัญ

พระยาราชวังสัน (พระชลบุรี: หวัง สมุทรานนท์) เป็นบุตรชายของเจ้าพระยาจักรี (หมุด หรือ มะหมุด) และเป็นหลานปู่ของขุนลักขมะนา นายทหารเรือแห่งกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. 2251 - 2275) ขุนลักขมะนา เป็นหลานปู่ของพระยาราชวังสัน (หะชัน) อดีตแม่ทัพเรือแห่งกรุงศรีอยุธยา ผู้เป็นโอรสองค์เล็กของสุุดานสุสัยมาน แห่งเมืองสงขลา

เจ้าพระยาจักรี (หมุด) มีภรรยาหลายคน และมีบุตรธิดาหลายคน บุตรชายคนเล็กของท่านที่ชื่อ หวัง ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระชลบุรี เจ้าเมืองชลบุรี

พระยาราชวังสัน (หวัง สมุทรานนท์) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองชลบุรีนั้นนอกจากจะมีฝีมือในด้านการปกครองแล้ว ยังมีความสามารถในการเดินเรือขนาดใหญ่อีกด้วย ท่านมักจะเดินเรือลาดตระเวนไปตามชายฝั่งทะเลเพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยของเมืองชลบุรีอยู่เป็นนิจ เนื่องจากชายฝั่งทะเลตะวันออกในสมัยนั้นเป็นบริเวณที่มีกลุ่มโจรสลัดลอบเข้ามาปล้นสะดมเรือสินค้าและชุมชนฝั่งทะเลอยู่เสมอ พระชลบุรี (หวัง) จึงร่วมมือกับพระราชภักดีศรีสงคราม เจ้าเมืองบางละมุง เมืองระยองในการปราบปรามโจรสลัดเหล่านั้น

จากการที่พระชลบุรี (หวัง) หมั่นเดินเรือตรวจตรารักษาความสงบปลอดภัยของบ้านเมืองอยู่เป็นประจำนี้เอง ทำให้ท่านมีโอกาสดำเนินการกับองค์เชียงสือ และข้าราชการบริพารที่ลี้ภัยทางการเมืองจากเวียงคานมาหลบอยู่ที่เกาะกระบือ พระชลบุรี (หวัง) ได้ถวายการอารักขาและนำองค์เชียงสือเข้าเฝ้าเพื่อขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

มหาราช ซึ่งพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้องค์เชียงสือและครอบครัวไปตั้งบ้านเรือน
อยู่ที่ตำบลคันลำโรง (ภายหลังรัชกาลที่ 2 พระราชทานที่ดินบริเวณนี้ให้เป็นที่ตั้งของสถานทูต
โปรตุเกส) นอกจากนั้นยังทรงพระราชทานเบี้ยหวัด และเครื่องยศ และโปรดเกล้าฯ ให้องค์เชียงสือ
เข้าเฝ้าทุกวัน องค์เชียงสือได้รับพระมหากรุณาธิคุณอยู่ระยะหนึ่ง จึงเสด็จกลับไปกอบกู้กรุงเว้
รวบรวมอาณาจักรเวียตนาม และเสด็จขึ้นเถลิงถวัลราชสมบัติเป็นพระเจ้าเวียตนามชาลอง

องค์เชียงสือมีความซาบซึ้งในความอภัยและความอนุเคราะห์ของพระชลบุรี (หวัง)
มากจึงนับถือเป็นบิดาบุญธรรม

ต่อมาพระชลบุรี (หวัง) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเลื่อนตำแหน่ง และบรรดาศักดิ์ขึ้น
เป็น พระยาราชวังสัน ตำแหน่งเจ้ากรมพินิจซ้าย

ในระหว่างที่พระยาราชวังสัน เป็นเจ้าเมืองชลบุรีนั้น ท่านได้สมรสกับกุลสตรีชาวชลบุรี
มีบุตรธิดาหลายคน บุตรหลานของท่านได้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองชลบุรีเรื่อยมาจนในที่สุดหลวงภูมิ
บดินทร์ (จอม) นายทะเบียนที่ดินของเมืองชลบุรี ผู้สืบสกุลท่านหนึ่งของพระยาราชวังสัน
(หวัง) ได้รับพระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า สมุทรานนท์

ตระกูลสมุทรานนท์ ได้รับราชการเป็นเจ้าเมือง ยกกระบัตรเมือง และอื่น ๆ อีกหลาย
ท่าน เช่น พระวิชิตชลเชตร (ทศ สมุทรานนท์) พระยาชลบุรานุรักษ์ (หนู สมุทรานนท์) พระยาชล
บุรานุรักษ์ (ชื่น สมุทรานนท์) และพระยาศรีมหาเกษร (ชวน สมุทรานนท์)

เมื่อพระยาราชวังสัน (หวัง) ได้เข้ามารับตำแหน่งเจ้ากรมพินิจซ้าย ท่านได้มาตั้ง
บ้านเรือนอยู่ในบริเวณบ้านเดิมของเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ผู้บิดา คือบริเวณใกล้ ๆ กับมัสยิดคันสน
และวัดหงส์รัตนารามริมคลองบางหลวง ด้านตะวันตกของพระราชวังเดิมอันเป็นที่ประทับของ
สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ท่านมีบุตรธิดากับภรรยาอื่นอีกหลายคน ที่สำคัญสมควรกล่าวถึง ได้แก่
ธิดา 2 ท่านคือ ท่านเพ็ง และท่านปล้อง

ท่านเพ็ง สมรสกับพระยานนทบุรีศรีมหาอุทยาน (จันทร์) มีธิดาคนหนึ่งนามเดิมว่า เรียม
ได้ถวายตัวเป็นพระสนมในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระโอรสองค์หนึ่งคือ
พระองค์เจ้าชายทิพย์ ซึ่งต่อมาได้ทรงกรมเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ และได้เถลิงถวัลย์เป็น
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ท่านปล้อง สมรสกับหลวงศักดิ์นายเวรมหาดเล็ก (ทองขาว) ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาพิฑูรย์สืบต่อจากบิดา ท่านปล้องมีธิดาคน
หนึ่งนามว่า ผ่อง ท่านผ่องได้สมรสกับพระอักษรสมบัติ เสนิยนครากรมพระคลังมหาสมบัติ มีธิดา
ชื่อว่า ทริพย์ ถวายตัวเป็นสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเป็นสมเด็จพระ

ของสมเด็จพระนางเจ้ารำเพยภมราภิรมย์ สมเด็จพระราชชนนีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระยาราชวังสัน (หวัง สมุทธานนท์) จึงเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ ที่มีความสำคัญไม่เฉพาะแต่ในประวัติศาสตร์ของเมืองชลบุรีที่ชาวชลบุรีควรรำลึกถึงและภาคภูมิใจเท่านั้นแต่ยังเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ของชาติไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวโร) นามเดิม เจริญ สุขบท เกิดเมื่อวันอังคารที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2515 เป็นบุตรนายทองสุข นางย่าง ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สะพานเมี่ยง ตำบลตลาดกลาง อำเภอบางปลาสร้อย จังหวัดชลบุรี เมื่ออายุ ๘ ขวบ ได้เป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณชลโรปคุณมุนี อายุ 12 ขวบ ได้บรรพชาแล้วศึกษาเล่าเรียนที่วัดเขาบางทราย จังหวัดชลบุรี อายุ 15 ปี เข้าศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ในสำนักท่านพระครูวินัยธรฉาย ต่อมาได้เล่าเรียนในสำนักท่านพระยาธรรมปรีชา (บุญ) จนอายุครบ 20 ปี อุปสมบท ณ วัดเขาบางทราย จังหวัดชลบุรี เมื่อวันศุกร์ที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2435 ฉายาว่า ญาณวโร โดยมีท่านเจ้าคุณชลโรปคุณมุนีเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านพระครูวินัยธรฉายเป็นพระอุปสัมปทาจารย์ อุปสมบทแล้วกลับไปจำพรรษาอยู่วัดกันมาตุยาราม พระนคร ศึกษาพระปริยัติธรรมคอกับพระยาธรรมปรีชา (บุญ) และพระศาสนโสภณ (อหีสโก อ่อน) เข้าสอบพระปริยัติธรรมในมหามกุฏราชวิทยาลัยได้โดยลำดับจนถึงขั้นเปรียญตรีเทียบ 4 ประโยค แล้วย้ายมาจำพรรษา ณ วัดเทพศิรินทราวาส เล่าเรียนพระวินัยปิฎกในสำนักสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งพระยศเป็นกรมหมื่น) เข้าชั้นเปรียญเอกเทียบ 4 ประโยค ได้รับรางวัลที่ 1 ทุก ๆ ประโยค ตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงขั้นที่สุด ได้รับตำแหน่งครูเอกโรงเรียนภาษาบาลีวัดเทพศิรินทราวาส นอกจากนั้นยังได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระราชาคณะ ที่พระอมราภิรักขิต เป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑลปราจีนบุรี สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้กำกับวัดสัมพันธวงศ์ ทรงตั้งเป็นกรรมการในมหามกุฏราชวิทยาลัยภายหลังได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ที่ราชมนี และโปรดให้เลื่อนเป็นเจ้าคณะมณฑลปราจีนบุรี หลังจากนั้น 3 ปี ท่านได้ทูลลาออกจากตำแหน่งนี้เนื่องจากโรคภัยเบียดเบียน ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระเทพเวที และสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌายะในวัดเทพศิรินทราวาส และในมณฑลปราจีนบุรีฝ่ายธรรมยุตทั้งหมด ต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ และสมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงตั้งให้เป็นแม่กอง สอนวิชานักธรรมตรีในมณฑลปราจีนบุรี เป็นกรรมการในสนามหลวงสอบความรู้พระปริยัติธรรม เป็นกรรมการในมหาเถรสมาคม

ภายหลังได้รับแต่งตั้งเป็นแม่กองสนามสาขาแห่งสนามหลวง และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงตั้งให้เป็นแม่กองสอบนักธรรมสนามมณฑลจันทบุรี โปรดให้สถาปนาสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระศาสนโศภณ เจ้าคณะธรรมยุติกนิกาย ทรงตั้งให้เป็นเจ้าคณะมณฑลปราจีนบุรีและจันทบุรี ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในราชบัณฑิตสภา เป็นกรรมการที่ปรึกษาในการทำนุบำรุงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และโปรดให้สถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคม สมัยประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับทางบ้านเมือง ได้เป็นสมาชิกสภาสังฆสภาโดยตำแหน่ง และเป็นคณะวินัยธรชั้นฎีกา เป็นหัวหน้าคณะวินัยธร ครบ 4 ปี จึงพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆสภาสืบต่อมาจนถึงวันมรณภาพ เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2494 อายุได้ 80 ปี พระพุทธโฆษาจารย์นับเป็นปูชนียบุคคลที่ควรแก่การบูชายกย่อง และสรรเสริญคุณงามความดี มีผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา และจังหวัดชลบุรี เป็นอย่างยิ่ง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2542, 2542, หน้า 286 - 287)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

คันธรส เพ็ญจรัส (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่สำคัญคือการสร้างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เจตคติของนักเรียนต่อจังหวัดสระแก้วหลังการทดลองใช้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มาเรียม นิลพันธุ์ (2536, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร วิจัยวัฒนธรรม โดยการสำรวจชุมชน สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการวิจัย

วัฒนธรรม ทดลองใช้หลักสูตร โดยการจัดฝึกอบรมด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติกับข้าราชการ
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมมีความรู้
ความเข้าใจ เกี่ยวกับการวิจัยวัฒนธรรมมากกว่าก่อนเข้ารับการอบรม

ชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ (2539, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
วิชางานเลือก กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในโรงเรียนที่ใช้
ภาษาถิ่นหลายภาษา : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหิน โดยการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับงานอาชีพ 4
แขนงงาน 7 หลักสูตรย่อย และนำหลักสูตร ไปให้ผู้เรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญประเมิน
หลักสูตร โดยการประชุมปรึกษา การสัมภาษณ์แบบ ไม่มีโครงสร้าง และการประเมินหลักสูตร โดย
วิธี Puissance Measure (P.M.) สูงกว่า 11 ผลการนำไปทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นผู้มี
ความรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 หลักสูตรย่อย ส่วนอีก 3 หลักสูตรย่อย มี
จำนวนผู้มีความรู้ ตั้งแต่ร้อยละ 78-96 ผลการวิเคราะห์และประเมินผลการนำหลักสูตรทดลองจาก
นักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียนและครูผู้สอนงานอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่มีความพอใจ ในการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ยุทธนา อุทโท (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง
การสานกระติบข้าว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดทำหน่วยวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่
ในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ประเมินหลักสูตรใช้รูปแบบนุชของค์ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมี
ความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของผู้เรียน สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และประเมิน
หลักสูตร ด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่น และความสามารถของผู้เรียน แต่อัตราเวลาเรียนต้องปรับปรุง โดย
การเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมหรือใช้ เวลานอกตาราง

พงษ์พันธ์ แก้วปู่ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง
งานจักสาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวิธีการปรับรายละเอียดของเนื้อหา ใน
กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพและประเมินหลักสูตร โดยใช้วิธี Puissance Measure (P.M.) เพื่อหา
คุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ จากนั้นนำทดลองใช้โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเองและใช้
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนและหลังเรียน เพื่อหาตัวบ่งชี้คุณภาพของหลักสูตร
หลังจากนำไปทดลองใช้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
จำนวน 21 คน โดยได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือ คือ แบบประเมินหลักสูตรโดยวิธี
Puissance Measure (P.M.) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่า (P.M.) วิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าเฉลี่ย
ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t -test) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ได้หลักสูตรท้องถิ่น
ที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถ

นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดี ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สาธิตี อุคมผล (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง การเจียรไนนิล โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ ศึกษาเอกสารและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการเจียรไนนิล และมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรไนนิล

สิริธีร งามประจบ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้บ้านน้อยคอยักษ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอตาพะยา จังหวัดสระแก้ว มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกปราสาทและโรงเรียนบ้านทับไทย อำเภอตาพะยา จังหวัดสระแก้ว ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเป็นกลุ่ม ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความตระหนักทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประเมินผลจากการทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และความต้องการของท้องถิ่น สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนได้ 2) ผลการใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความถนัดทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

หัตยา เจียมศักดิ์ (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปว่า ต้องจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหัตถกรรมท้องถิ่นในท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหา การละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เด็กรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพที่อื่นที่อยู่นอกชุมชนและมุ่งหวังจะให้มีการอนุรักษ์และพัฒนางานในอาชีพต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ นักเรียนส่วนมากได้ให้ความสนใจและเห็นคุณค่าของ

ความรู้ที่ได้จากบรรพบุรุษไม่ใช่สิ่งที่ล้ำสมัย สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างดีและการเรียนเรื่องนี้ ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภูมิใจอีกด้วย

วัชรินทร์ คำรงค์สกุลชัย (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการสาระดนตรีนาฏศิลป์และอาชีพในท้องถิ่น เรื่อง “ระบำกริดยาง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร โดยประเมินหลักสูตรก่อนการทดลองด้วยวิธี puissance Measure (P.M) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และทดลองใช้หลักสูตร โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบวัดทักษะการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ไทยและแบบวัดเจตคติต่อดนตรีและนาฏศิลป์ไทยก่อนเรียนและหลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที่ (t -test) ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีคุณภาพในระดับปานกลางหรือใช้ได้ มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน 2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะทางการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ไทย และเจตคติต่อดนตรีและนาฏศิลป์ไทยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมคิด เจริญเหรียญ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล โดยการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การทำเทียนเจล โดยการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี และเปรียบเทียบความรู้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยหลักสูตรใหม่กับกลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนด้วยหลักสูตร ประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธีการของปยุตของค์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีคุณภาพปานกลาง นักเรียนร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีและสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา

สมพร วงษ์วรรณ (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวไทยพวน จังหวัดปราจีนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร คือ การประยุกต์แนวความคิดการพัฒนาของหลักสูตรของ Hilda Taba ประเมินหลักสูตร โดยวิธี Puissance Measure (P.M.) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ จากนั้นนำไปทดลองใช้โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเองและใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนและหลังเรียน เพื่อหาตัวบ่งชี้คุณภาพของหลักสูตรหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ กลุ่มตัวอย่างที่

ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 35 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ($t - test$) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผลการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพในระดับดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พชณี พงษ์สุภา (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานใบตองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยวิธีการปรับรายละเอียดของเนื้อหาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตร โดยวิธีการของปยุตพงศ์ เพื่อหาคว้งชี้คุณภาพของหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรได้หลักสูตรที่มีคุณภาพสูงหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ลัดดาวัลย์ มีทอง (2539 อ้างถึงใน กาญจนาวรรณ คำสอนหา, 2543, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหลักสูตร 2) การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหมากบ้านป่าม้า ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดเจตคติ การวิเคราะห์ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ($t - test$) ผลการวิจัยปรากฏว่า ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เจตคติของนักเรียนต่อหลักสูตรท้องถิ่น หลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิภา แสนบัณฑิต (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกบัวผัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การยกร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น การทดลองใช้หลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ประเมินหลักสูตรโดยวิธี Puissance Measure (P.M.) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ จากนั้นนำการทดลองใช้ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง และใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t -test) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หลักสูตรมีองค์ประกอบครบถ้วนมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณฑา วงศ์รัตน์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตร Hilda Taba เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อการพัฒนาหลักสูตร คือ แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน แผนการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดเจตคติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 29 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานทดสอบค่าที (t -test) ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนมีเจตคติหลังเรียนสูงสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อมรรัตน์ พงษ์ศิริปัญญา (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อำเภอพระประแดง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนศิริวิทยา อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตร คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบวัดทักษะกระบวนการ แบบแผนการวิจัยเป็นแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest - Posttest Design) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t -test) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อำเภอพระประแดง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อท้องถิ่นอำเภอพระประแดงหลังเรียนสูงสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

และมีทักษะและกระบวนการ โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี และเมื่อเป็นการจำแนกรายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับดี ส่วนด้านความมีระเบียบวินัยในการทำงาน ความรับผิดชอบร่วมกับผู้อื่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และการนำเสนอข้อมูลอยู่ในระดับค่อนข้างดี

งานวิจัยต่างประเทศ

ออตา (Ota, 1970 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526 หน้า 32) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนในท้องถิ่นลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบว่า ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังให้ผลสัมฤทธิ์คงเดิม เมื่อนำไปใช้สอนในท้องถิ่นลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ฮอม (Hom, 1990 อ้างถึงใน สิริธีร์ งามประจบ, 2548, หน้า 78) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลของการบูรณาการหลักสูตรการเรียนรู้ทางสังคมโรงเรียนในเขตเมือง เกี่ยวกับทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทางสังคมของนักเรียนพบว่า การใช้หลักสูตรการเรียนรู้ทางสังคมแบบบูรณาการ โดยเน้นความสมดุลของพุทธิพิสัยและจิตพิสัยโดยการบูรณาการในกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาดนตรี ศิลปะ และการละคร เมื่อเทียบกับหลักสูตรแบบเดิมที่เน้นเพียงพุทธิพิสัย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง เกี่ยวกับทัศนคติทางการเรียนรู้ทางสังคม ทั้งชายและหญิงแต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มทดลองโดยเฉพาะเพศหญิง

เจอร์รี่ (Jerry, 1996 อ้างถึงใน วิภา แสนบัณฑิต, 2545, หน้า 56) ได้ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบ กราฟิคที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิด และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อน ดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก และนักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

เทเลอร์ (Taylor, 1996, p. 23 อ้างถึงใน สิริธีร์ งามประจบ, 2548, หน้า 31) ได้ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ กับหลักสูตรในรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา พบว่า การศึกษาในรัฐออนตาริโอ มีการกระจายอำนาจทางการศึกษามากกว่าระบบการศึกษาในประเทศอังกฤษแคว้นเวลส์ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองได้ ในขณะที่หน่วยงานทางการศึกษาส่วนท้องถิ่นของประเทศอังกฤษและแคว้นเวลส์ มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองมีน้อย ดังนั้นควรจะผลักดันให้มีการจัดการศึกษาที่มีการเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น เช่น การทำโปรแกรมวิทยาศาสตร์ ในรัฐออนตาริโอมาใช้สอน และให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

ชีล่า (Sheila, 1996 อ้างถึงใน มณฑา วงศ์รัตน์, 2545, หน้า 46) ได้ทำการวิจัยเรื่องหลักสูตรและเจตคติของครู ที่มีอิทธิพลต่อผลการเปลี่ยนกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษ พบว่า การให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษมากขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในทางที่ดีอีกด้วย

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นไปตามสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และนอกจากนั้นทำให้ทราบถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และจากการศึกษางานวิจัยนี้ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4